

DLA KLIMATU PRZECIWIW UBÓSTWU

Scenariusze zajęć lekcyjnych

**DLA
KLIMATU
PRZECIWIW
UBÓSTWU**

Autorki tekstów do wstępu: Aleksandra Antonowicz, Marta Śmigrowska, Magdalena Noszczyk

Źródła: materiały informacyjne kampanii „Dla Klimatu Przeciw Ubóstwu” Polskiej Zielonej Sieci; Przewodnik dla nauczycieli po programie Szkoła Globalna działa lokalnie, PAH, Warszawa 2009; „Suffering the Science: Climate Change, People and Poverty”, Materiał informacyjny Oxfam, lipiec 2009

Autorka scenariuszy: Małgorzata Świderek

Scenariusz nr 6 „Zmiany klimatu a prawa człowieka” pochodzi z książki „Nie podgrzewaj atmosfery. Materiały dla nauczycieli” wyd. ODE Źródła, Łódź 2009, ISBN: 978-83-928246-4-0

Polska Zielona Sieć jest ogólnopolskim związkiem stowarzyszeń i fundacji prowadzących działalność na rzecz zrównoważonego rozwoju i budowania społeczeństwa obywatelskiego. Naszym celem jest rozwój w zgodzie z naturą. Działamy między innymi poprzez budowanie obywatelskiego poparcia dla zrównoważonego rozwoju, tworzenie mechanizmów społecznej kontroli wydatkowania publicznych funduszy, zwiększenie wpływu konsumentów na jakość produktów oraz politykę globalnych korporacji, a także wspieranie ekorozwoju krajów Globalnego Południa. www.zielonasiec.pl

Akcja dla Globalnego Południa to program Polskiej Zielonej Sieci mający na celu dostarczenie wiedzy i włączenie Polaków w ogólnoswiatową debatę na temat globalnej współzależności krajów lepiej i słabiej rozwiniętych. www.globalnepoludnie.pl

Kontakt: info@zielonasiec.pl, tel. 012 431 28 08

Zdjęcie na okładce: Oxfam. Mieszkańcy Karaibów doświadczają coraz większych katastrof związanych ze zmianami klimatu.

© Polska Zielona Sieć 2011

Materiał edukacyjny można rozpowszechniać w celach niekomercyjnych pod warunkiem podania źródła i autorstwa.

ISBN 978-83-62403-02-8

Kampania wspierana ze środków Unii Europejskiej.
Za treść publikacji odpowiada Polska Zielona Sieć
i nie może ona być postrzegana jako odzwierciedlenie
stanowiska Unii Europejskiej.

**DLA
KLIMATU
PRZECIW
UBÓSTWU**

Scenariusze zajęć lekcyjnych

SPIS TREŚCI

Wstęp: klimat a ubóstwo	03	
SCENARIUSZ 01		
Wprowadzenie do zmian klimatu	09	
SCENARIUSZ 02		
Dostęp do czystej wody a zmiany klimatu	14	
SCENARIUSZ 03		
Sytuacja życiowa w krajach Globalnego Południa	23	
w kontekście zmian klimatu		
SCENARIUSZ 04		
Od kogo zależy jakość życia	32	
mieszkańców Globalnego Południa?		
SCENARIUSZ 05		
Wpływ polityki energetyczno-klimatycznej	40	
krajów bogatej Północy na zmiany klimatu		
SCENARIUSZ 06		
Zmiany klimatu a prawa człowieka	45	
Twoja opinia o publikacji		54
Kampania Dla Klimatu – Przeciw Ubóstwu	55	
nt. wpływu zmian klimatu na kraje Globalnego Południa		

Legenda ikonek w scenariuszach:

**wykład
nauczyciela**

**praca
zespołowa**

**praca
indywidualna**

**uczeń przynosi
z domu materiały**

WSTĘP: KLIMAT A UBÓSTWO

Zmiany klimatu, których przyczyną są nasze emisje, to fakt

Prezentujemy Państwu zestaw scenariuszy zajęć lekcyjnych, który ułatwi pracę z tematyką zmian klimatu i wpływu tych zmian na kraje Globalnego Południa. Zmiany klimatu są niezaprzeczalnym faktem – nauczyciele uczą o tym zjawisku na lekcjach geografii, biologii, chemii. Leżący u ich podstaw efekt cieplarniany jest zjawiskiem naturalnym – przecież atmosfera Ziemi ulegała licznym przemianom fizykochemicznym, dochodząc do obecnej postaci. Dzięki występowaniu atmosfery (a szczególnie zawartych w niej cząsteczek pary wodnej, dwutlenku węgla, etc.) temperatura powietrza przy powierzchni Ziemi jest w miarę stała (globalna średnia roczna temperatura to około 15°C), co warunkuje istnienie i rozwijanie się życia. I pewnie nie zwracaliby to niczyjej uwagi, gdyby nie fakt, że człowiek – spalając węgiel, ropę i gaz uwalnia do atmosfery dodatkowe ilości gazów potęgujących zjawisko efektu cieplarnianego. Okazuje się, że zbyt szybki wzrost temperatury Ziemi może spowodować katastrofalne skutki oraz zagrażać życiu na naszej planecie.

W czwartym raporcie Międzyrządowego Panelu ds. Zmian Klimatu (z ang. Intergovernmental Panel on Climate Change, w skrócie IPCC) z 2007 roku stwierdzono z ponad 90% prawdopodobieństwem, że to antropogeniczna emisja gazów cieplarnianych odpowiada za skalę i tempo obserwowanych obecnie zmian klimatu. Raport został przygotowany przez ponad 600 autorów z 40 krajów i był recenzowany przez 620 ekspertów oraz przedstawicieli rządów.

Kilka ostatnich lat pokazało, że na całym świecie zaczęliśmy doświadczać skutków zmian klimatu – zarówno w Polsce, jak i w krajach uboższych nazywanych Globalnym Południem. A przecież powodzie, huragany, obfite opady śniegu, rekordowe upały to tylko część problemów, z którymi borykają mieszkańcy tych krajów. W naszej polskiej rzeczywistości nie zmagamy się na co dzień z takimi problemami jak – brak wody pitnej, brak lekarstw na choroby tropikalne, czy brak odpowiednich materiałów budowlanych na domy, które przetrwają ekstremalne warunki pogodowe, zapasć rolnictwa, a przede wszystkim brak środków do życia.

Zmiany klimatu niosą głód

Najbardziej odczuwalnym przez ludzkość skutkiem zmian klimatu w najbliższej przyszłości będzie nasilenie się zjawiska głodu. Niektóre z podstawowych upraw hodowlanych na świecie są bardzo podatne na wzrost temperatur oraz na coraz bardziej nieprzewidywalne warunki pogodowe. Kraje, które już teraz mają problemy z wyżywieniem swoich obywateli, to również kraje, które najbardziej odczuwają skutki zmian klimatu. W niektórych państwach Afryki plony zależne od deszczu spadną do roku 2020 o połowę. Ryż to uprawa, od której zależy największa ilość ludzi na naszej planecie. Roślina ta bardzo szybko reaguje na zmiany temperatury: wzrost temperatury minimalnej o 1°C podczas okresu wegetacji oznacza 10% spadek w plonach.

Kukurydza to jedna z czterech najważniejszych upraw żywieniowych świata. Stanowi podstawowe pożywienie dla ponad ćwierć miliarda ludzi zamieszkujących wschodnią Afrykę. Jest również bardzo ważna w innych częściach świata jako pasza dla zwierząt. Kukurydza jest wyjątkowo nieodporna na zmiany temperatur oraz na brak wody – susze dziesiątkują uprawy kukurydzy. Spełniana przez nią rola podstawowego pożywienia w szeregu państw Afryki Południowej, w tym Mozambiku, Tanzanii oraz Zambii, jest obecnie wysoce zagrożona.

Zmiany klimatu niosą zagrożenie również dla zasobów rybnych – 2,6 miliarda ludzi, dla których ryby stanowią źródło 20% białka, może ucierpieć tracąc nie tylko źródło protein, ale i przychodu. Ponadto, 500 milionów ludzi zamieszkujących kraje rozwijające się zależy od rybołówstwa, czerpiąc z niego w sposób bezpośredni lub pośredni środki do życia.

Zmiany klimatu są niekorzystne dla zdrowia ludzi

Choć wpływ zmian klimatu na zdrowie ludzi jest zatrwajająco zróżnicowany, jedno jest pewne: ludzie żyjący w najbardziej niebezpiecznych i najgorętszych regionach świata ucierpią najbardziej.

Wskutek zmian klimatu rozprzestrzeniają się przenoszone przez wodę oraz owady choroby tropikalne – w tym malaria. W rezultacie zmagać się z nimi muszą setki milionów ludzi, którzy nigdy wcześniej nie mieli z tymi chorobami do czynienia. Insekty, które przenoszą pasożyta wywołującego malarię u ludzi mogą rozwijać się jedynie w cieplejszym klimacie. Wskutek działań lokalnych, np. wycinania drzew, oraz zmian klimatu, malaria zaczyna występować w regionach, gdzie wcześniej jej praktycznie nie było, np. na obszarach wyżynnych Afryki Wschodniej czy pogórzu andyjskim. Przy wzroście globalnej temperatury o 2°C, jedynie na kontynencie afrykańskim dodatkowe 40-60 milionów ludzi będzie narażonych na zarażenie malarią.

Choć zmiany temperatur mogą wydawać się niewielkie, to ich wpływ na człowieka jest ogromny. W Delhi odsetek zgonów rośnie nawet o 4% przy każdorazowym wzroście temperatury o 1°C powyżej „progu upałów”.

Wywołane ocieplaniem się klimatu zmiany w występowaniu chorób można już zauważyć na całej planecie. Jednakże ogromna większość ofiar tych zmian znajduje się w krajach rozwijających się.

Kłęski żywiołowe następstwem anomalii pogodowych

Częstotliwość występowania wywołanych zmianami klimatu klęsk żywiołowych – zjawisk burzowych, powodzi i susz – zwiększa się w zastraszającym tempie. Według szacunków międzynarodowej organizacji humanitarnej Oxfam, do roku 2015 średnia liczba osób, które ucierpią każdego roku z powodu klęsk żywiołowych związanych ze zmianami klimatu może zwiększyć się aż o ponad 50% - do poziomu 375 milionów.

To najbiedniejsi ucierpią najbardziej z powodu klęsk żywiołowych. W krajach bogatych średnia liczba zgonów na jeden przypadek klęski żywiołowej wynosi około 20, a w krajach najbiedniejszych liczba ta wzrasta do około 1000.

Obecne szacunki wskazują, że średni światowy wzrost poziomu mórz do roku 2100 najprawdopodobniej wyniesie 1 metr. Konsekwencje dla biednych narodów będą zabójcze. Dziesiątki milionów ludzi zamieszkujących tereny przybrzeżne będą zagrożone zalaniem. Przykładowo w Bangladeszu zalane zostaną ogromne połacie kraju, a domy i życie 25 milionów obywateli tego kraju zniszczone. 40% ludzi w zachodniej Afryce jest skupionych w nadbrzeżnych miastach. Zmiany klimatu niosą zagrożenie dla ogromnej większości z nich.

Obserwacja zjawisk pogodowych dostarcza dowodów na to, że intensywność – choć nie częstotliwość – występowania tropikalnych zjawisk burzowych uległa zwiększeniu podczas ostatnich dziesięcioleci. Wzrosła również liczba klęsk żywiołowych związanych ze zjawiskami burzowymi. Choć globalnego ocieplenia nie da się winić za wystąpienie konkretnego cyklonu, to wielu ludzi w Azji, Afryce i Ameryce Łacińskiej zmagać się będzie ze zniszczeniem i cierpieniem, jeśli nie ograniczymy emisji gazów cieplarnianych.

Woda i lokalne społeczności

Zmiany klimatu mają ogromny wpływ na dostęp do wody dla milionów ludzi. W miastach takich jak La Paz w Boliwii czy Katmandu w Nepalu, gdzie woda czerpana jest z rzek lodowcowych, zaopatrzenie w wodę zacznie się zmniejszać w miarę topnienia lodowców. Na całym świecie rzeki, których źródło stanowią lodowce, kurczą się, co znacząco zakłóca dostawy wody dla tysięcy wiosek i miast położonych na półkuli południowej.

Brak wody, tak jak jej nadmiar, niszczy społeczności. Ograniczenie dostępu do wody ma wpływ na takie zjawiska, jak głód, migracje czy zagrożenia dla zdrowia. Adaptacja do skutków zmian klimatu powinna stanowić kluczowe zagadnienie międzynarodowego dialogu.

Zmiany klimatu to nasz problem

Pytanie, które zapewne stawia sobie większość społeczeństwa, ogłuszane i zdezorientowane różnymi doniesieniami prasowymi, brzmi: Dlaczego to ma być również naszym problemem? Mamy mnóstwo swoich – również wynikających ze zmian klimatu, dlatego mamy się przejmować problemami ludzi, którzy mieszkają na drugim końcu świata? Przecież to nas nie dotyczy, prawda?

Otóż dotyczy - problem zmian klimatu to problem globalny, którego nie da się rozwiązać w jednym mieście, kraju, na jednym z kontynentów. Główną przyczyną antropogenicznych emisji gazów cieplarnianych jest spalanie paliw kopalnych w krajach wysoko uprzemysłowionych, które rozpoczęło się na tak wielką skalę w XX w. i pozwoliło wielu krajom stać się światowymi mocarstwami.

Skutków zmian klimatu doświadczają wszyscy mieszkańcy naszej planety, a najdotkliwiej – kraje Globalnego Południa, które nie miały nawet szansy na rozwój swoich gospodarek i są najmniej odpowiedzialne za obecną sytuację globalną. To biedniejsze kraje odczuwają około 75 – 80% skutków zmian klimatu, zmian spowodowanych głównie przez państwa rozwinięte, w tym Polskę.

Zmiany klimatu stanowią ogromną przeszkodę w rozwoju i walce z ubóstwem. Jeśli nie zostaną podjęte pilne działania powstrzymujące nadmierne emisje gazów cieplarnianych, osiągnięty w ostatnich latach postęp w walce z ubóstwem na świecie utknie w martwym punkcie, a następnie sytuacja zacznie się pogarszać.

Nauczyciele jako najważniejsi aktorzy edukacji globalnej

Oddajemy w Państwa ręce scenariusze zajęć poświęcone tematyce zmian klimatu z podkreśleniem sytuacji krajów Globalnego Południa, przygotowane w ramach kampanii „Dla Klimatu – Przeciw Ubóstwu” prowadzonej przez Związek Stowarzyszeń Polska Zielona Sieć.¹

Nauczyciele to najważniejsi aktorzy edukacji globalnej w systemie edukacji formalnej. Cięży na nich odpowiedzialność związana z wychowaniem młodych ludzi na świadomych i globalnie odpowiedzialnych obywateli. Bardzo często to właśnie nauczyciele uwrażliwiają nas na problemy współczesnego świata, dlatego tak ważne jest, by dysponowali odpowiednim zapleczem merytorycznym, jak i właściwym wachlarzem form pracy z młodzieżą szkolną, by prócz przekazywania wiedzy mogli aktywizować do podejmowania działań odpowiedzialnych globalnie.

W istniejącym systemie nauczania rzadko porusza się tak istotny temat jak ubóstwo. Z jednej strony oczywiste jest to, że nie znajdziemy obszernych materiałów na ten temat w podręcznikach szkolnych, z drugiej – nie wiadomo przy jakiej okazji mówić o problemach współczesnego świata.

Czy tworzyć dla takich tematów osobny przedmiot? Niekoniecznie, wystarczy do podręcznikowych zagadnień „przemycić” kwestie globalne.

Czym jest edukacja globalna?

Żyjemy w świecie, który jest w coraz większym stopniu globalny. Ogólnoświatowe współzależności zwiększają się, a nasze życie jest coraz bardziej splecione z życiem innych ludzi na całym świecie. Ale jednocześnie w naszym świecie zwiększają się rozbieżności i nierówność. Jest oczywiste, że globalne problemy i wyzwania – bieda, zrównoważony rozwój, pokój – wymagają rozwiązań ogólnoświatowych.

¹ Więcej informacji o kampanii znajdą Państwo na stronie internetowej www.dlaklimatu.pl i www.globalnepoludnie.pl.

Edukacja globalna pozwala młodzieży zrozumieć życie w zglobalizowanym świecie, a jednocześnie uwrażliwia na problemy najbiedniejszych, z którymi my również jesteśmy powiązani. Jest to rodzaj edukacji, który pomaga ludziom czuć się odpowiedzialnymi i wspólnie uczyć się, jak rozumieć świat ponad ustalonymi granicami i zmieniać go na bardziej sprawiedliwy – po prostu lepszy.

Tak więc, bazując na tych realiach, „edukacja globalna” jest terminem zbiorczym zawierającym w sobie edukację rozwojową, edukację o prawach człowieka, edukację dla pokoju i zapobiegania konfliktom, edukację międzykulturową, edukację dla społeczności zrównoważonej oraz edukację ekologiczną. Pociąga to za sobą te rodzaje edukacji dla zmian socjalnych, lokalnych i globalnych, które podzielają perspektywę sprawiedliwości i zaangażowanie w budowanie bardziej sprawiedliwego świata w kontekście globalizacji.

Na jakich lekcjach mówić o zmianach klimatu i ich skutkach w skali globalnej? W jaki sposób można pracować z tak złożoną tematyką na lekcjach innych niż np. geografia? Wydaje się, że jedynie na tym przedmiocie można kompleksowo przedstawić tematykę zmian klimatu w oparciu o założenia podstawy programowej.

Nic bardziej błędnego!

Ile przedmiotów w szkole, tyle różnych płaszczyzn problematyki mieszkańców Globalnego Południa i skutków zmian klimatu. Na przykład, na języku polskim można przygotować utwory, które będą nawiązywały do potrzeby obcowania z naturą i pokazywały zależność człowieka od natury z uwzględnieniem krajów Globalnego Południa. Na przedmiotach językowych można przygotować materiały dotyczące zmian klimatu jako kluczowych dylematów politycznych i społecznych w Unii Europejskiej (materiały takie można znaleźć na stronach wielu unijnych instytucji – publikowane we wszystkich oficjalnych językach UE), warto również znaleźć materiały pokazujące przykłady walki ze skutkami zmian klimatu w krajach Globalnego Południa.

Zmiany klimatu na lekcjach matematyki? Można przygotować dane dotyczące emisji gazów cieplarnianych na świecie i postarać się obliczyć ilość emisji gazów cieplarnianych wytwarzanych przez szkołę lub społeczność lokalną.

Łatwiejszymi przedmiotami będą na pewno wiedza o społeczeństwie czy historia. Na WOS-ie można zaprezentować działania organizacji pozarządowych z Europy (a w tym z Polski) i z krajów Południa i instytucji (w tym UE czy ONZ) oraz znanych osobistości na rzecz przeciwdziałania zmianom klimatu (np. Kofi Annan powołał do życia pozarządową organizację Global Humanitarian Forum, która zajmuje się m.in. badaniem wpływu zmian klimatu na życie najbiedniejszych).

Na historii wspomnijmy o społecznych, gospodarczych i politycznych skutkach nadmiernej eksploatacji zasobów naturalnych w czasie omawiania tematu rewolucji przemysłowej.

Przedmioty przyrodnicze dają wiele możliwości. Na biologii możemy poprosić uczniów o przygotowanie artykułów o poglądach naukowców w zestawieniu z opiniami głoszonymi przez media. Opierając się na tej formie pracy, jaką jest szukanie i przygotowywanie artykułów, można również przygotować zajęcia na temat roślin uprawianych w krajach Południa i ich tolerancji na zmiany klimatu. Na chemii możemy opracować konspekt lekcji na temat chemicznych mechanizmów zmian klimatu, oddziaływań gazów cieplarnianych na atmosferę, a także o chemicznych mechanizmach skutków zmian klimatu.

Oprócz powyższego, przygotowane scenariusze zajęć można łatwo dostosować do wybranych przez Państwa przedmiotów, można również użyć jedynie wybranych form pracy z młodzieżą, a być może przygotowany materiał posłuży do stworzenia zupełnie nowego konspektu zajęć!

Zadaniem nauczyciela jest uwrażliwienie młodzieży na fakt, że wszyscy jesteśmy współodpowiedzialni za obserwowane tempo zmian klimatu i sytuację globalną będącą ich następstwem. Należymy też do grupy krajów, która skupia zaledwie 20% ludności całego globu, a konsumuje ponad 80% wszystkich zasobów Ziemi. Istotne jest, by nie „atakować” młodzieży problemami świata, a skupić się na rzetelnym przekazywaniu informacji w sposób aktywizujący, tak by uruchomić w uczniach globalnie odpowiedzialny sposób postrzegania świata i zachęcić do działań na rzecz ochrony klimatu i sprawiedliwości społecznej w ujęciu światowym.

WPROWADZENIE DO ZMIAN KLIMATU

Cel zajęć

Uświadomienie uczniom, że zmiany klimatu powodowane przez emisje gazów cieplarnianych są faktem, uświadomienie skali skutków zmian klimatu na życie ludzi na całym świecie.

Cele operacyjne

- uczeń potrafi opisać mechanizm efektu cieplarnianego
- wymienia najważniejsze przyczyny i skutki zmian klimatu
- potrafi uzasadnić powiązanie pomiędzy zmianami klimatu i ich bezpośrednimi i pośrednimi skutkami
- dostrzega powiązanie pomiędzy swoim zachowaniem w codziennym życiu, a zmianami klimatu i ich skutkami dla ludzi na całym świecie
- wyszukuje informacje w prasie codziennej, potrafi powiązać fakty związane ze zmianami klimatu
- uzmysławia sobie skalę obecnych i prognozowanych skutków zmian klimatu
- uświadamia sobie, że już dziś zmiany klimatu są ogromnym problemem dla ludzi na całym świecie
- wczuwa się i odgrywa rolę innej osoby
- przyjmuje odpowiedzialność za swoje działania w kontekście zmian klimatu

Materiały

Duży arkusz papieru (np. dwa połączone papiery A1 lub szary papier pakowy), markery, ew. kredki, gazety codzienne z ostatnich tygodni (można wcześniej poprosić uczniów, aby przynieśli gazety ze swoich domów), klej do papieru, ew. nożyczki lub ok. 50 małych karteczek z papieru makulaturowego, zdjęcia (w ilości odpowiadającej ilości uczniów) twarzy osób z różnych stron świata (zdjęcia dowolnej wielkości można wyciąć z gazet i nakleić na brystol; zdjęcia powinny być jak najbardziej różnorodne, na fotografiach powinni się znaleźć mieszkańcy wszystkich kontynentów, kobiety i mężczyźni, dzieci, młodzież, dorośli, starcy, ludzie szczęśliwi, źli, smutni; istotne, by nie były to postacie życia publicznego).

Czas trwania – dwie godziny lekcyjne.

Miejsce zajęć – sala lekcyjna, uczniowie powinni siedzieć w dużym kole.

Grupa wiekowa – klasy III gimnazjum oraz szkoły ponadgimnazjalne.

Podstawa programowa do scenariusza

BIOLOGIA, III etap edukacyjny

X. Globalne i lokalne problemy środowiska. Uczeń:

1) przedstawia przyczyny i analizuje skutki globalnego ocieplenia klimatu;

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE, III etap edukacyjny – zakres podstawowy

23. Problemy współczesnego świata. Uczeń:

- 1) porównuje sytuację w państwach Globalnego Południa i Globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność;
- 3) wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki; ocenia jej skutki;
- 4) rozważa, jak jego zachowania mogą wpływać na życie innych ludzi na świecie (np. oszczędzanie wody i energii, przemyślane zakupy).

PRZYRODA, IV etap edukacyjny – przedmiot uzupełniający

4. Dylematy moralne w nauce. Uczeń:

- 9) przedstawia problemy związane z eksploatacją zasobów naturalnych, wskazując przykłady niszczącej działalności człowieka.

6. Nauka w mediach. Uczeń:

- 5) analizuje materiały prasowe oraz z innych środków przekazu, wskazując różne aspekty wybranych problemów globalnych (energetyka, ocieplanie się klimatu, itp.).

15. Ochrona przyrody i środowiska. Uczeń:

- 1) przedstawia mechanizm efektu cieplarnianego i omawia kontrowersje dotyczące wpływu człowieka na zmiany klimatu;
- 6) określa cele zrównoważonego rozwoju i przedstawia zasady, którymi powinna kierować się gospodarka świata.

GEOGRAFIA, IV etap edukacyjny – zakres podstawowy

3. Relacja człowiek-środowisko przyrodnicze a zrównoważony rozwój. Uczeń:

- 3) rozróżnia przyczyny zachodzących współcześnie globalnych zmian klimatu (ocieplenia globalnego) i ocenia rozwiązania podejmowane w skali globalnej i regionalnej zapobiegające temu zjawisku.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE, IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony

40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń:

- 3) wyjaśnia przyczyny dysproporcji między Globalną Północą i Globalnym Południem oraz mechanizmy i działania, które ją zmniejszają lub powiększają;
- 4) przedstawia na przykładach wzajemne zależności pomiędzy państwami biednymi i bogatymi w polityce, ekonomii, kulturze i ekologii.

41. Globalizacja współczesnego świata. Uczeń:

- 1) przedstawia wieloaspektowy charakter procesów globalizacji (polityka, gospodarka, kultura, komunikacja, ekologia).

WPROWADZENIE DO ZMIAN KLIMATU

Wstęp

Zajęcia mają charakter wprowadzający w zagadnienia zmian klimatu, podstawową wiedzę nt. zmian klimatu uczniowie powinni uzyskać już w szkole podstawowej, a następnie w gimnazjum. Pierwsza część zajęć służy przypomnieniu mechanizmu efektu cieplarnianego, przyczyn i skutków globalnego ocieplenia. Druga część ma uświadomić uczniom skalę i wagę problemu zmian klimatu.

Przebieg zajęć

Zajęcia rozpocznij krótkim ćwiczeniem na wyobraźnię. Poproś uczniów, aby wyobrazili sobie, że są na wakacjach, budzą się o godzinie 10.00 w swoim namiocie rozłożonym na pięknej słonecznej polanie pozbawionej cienia drzew. Budzą się z powodu gorąca, jakie panuje w namiocie. Otwierają poły namiotu, a z zewnątrz wpada znacznie chłodniejsze powietrze. Niestety jesteśmy w szkole. Zwróć się do uczniów, aby wyjaśnili z jakim mechanizmem mieliśmy do czynienia w namiocie (efekt szklarniowy/cieplarniany), czym są gazy cieplarniane, poproś o wymienienie najważniejszych z nich.

Następnie rozłóż na podłodze lub połączonych stolikach duży arkusz papieru oraz markery lub kredki. Narysuj na nim jak największy okrąg, a wewnątrz jego drugi mniejszy. Wyjaśnij, że mniejszy okrąg symbolizuje Ziemię – poproś, aby każdy uczestnik zaznaczył na niej swoją obecność za pomocą inicjałów, imienia lub jakiegoś symbolu, zwróć uwagę, żeby napisy i obrazki nie zajęły całej powierzchni okręgu, gdyż w dalszej części zajęć będziemy go jeszcze uzupełniać. Gdy już wszyscy się podpiszą, wyjaśnij, że drugi, większy okrąg symbolizuje warstwę gazów cieplarnianych. Poproś, aby uczniowie w większym okręgu narysowali przyczyny zmian klimatu, źródła gazów cieplarnianych: fabryki, elektrownie, hodowle, uprawy, samochody, wycinanie lasów itp. Istotne jest, by na rysunku znalazło się także jak najwięcej konkretnych urządzeń, przedmiotów czy aktywności ludzi mających negatywny wpływ na klimat, jak np. lodówka, czajnik, ładowarka, marnowanie papieru, jedzenie mięsa, nadkonsumpcja, „gadżeciarstwo” (np. coroczna wymiana komórki), loty samolotem itp. Na uzupełnianie okręgu poświęć co najmniej 10-15 minut, zachęcaj uczniów do uszczegóławiania rysunków tak, by ułatwić pojedynczym osobom identyfikację z zaprezentowanymi zachowaniami (np. zużywanie energii przez urządzenia elektryczne w domu a funkcjonowanie elektrowni).

Kolejny etap poświęć na wypełnienie mniejszego okręgu symbolizującego Ziemię. Poproś o narysowanie (ewentualnie wpisanie) obecnych i prognozowanych skutków zmian klimatu na życie na Ziemi – zarówno tych bezpośrednich jak i pośrednich, takich jak długotrwałe susze lub intensywne powodzie, zapaść rolnictwa, brak dostępu do czystej wody, niedożywienie i głód, choroby, wojny o wodę.

Gdy już pomysły się wyczerpią poproś o odłożenie markerów i podziel uczniów na 2-3 osobowe grupy. Rozdaj grupom gazety codzienne z ostatnich tygodni. W zależności od tego, czy chcesz poświęcić gazety, możesz rozdać nożyczki do wycinania potrzebnych cytatów, albo rozdać małe karteczki (najlepiej z makulatury, kartka A4 pocięta na 4-6 kawałków) i pisaki, by uczniowie wynotowywali najważniejsze informacje.

Poproś uczniów o przejrzanie gazet pod kątem doniesień związanych z istniejącymi skutkami zmian klimatu, mogą to być doniesienia o kataklizmach, ekstremalnych zjawiskach pogodowych zarówno w Polsce, jak i na świecie, informacje o podwyżkach cen żywności, chorobach, sytuacji w krajach Globalnego Południa, informacje z działu Gospodarka/Ekonomia.

Znalezione artykuły lub ich fragmenty należy wyciąć z gazety, zaznaczyć kolorowym pisakiem najważniejsze fragmenty (lub przepisać na karteczki najważniejsze informacje). Po zakończeniu prac przedstawiciele kolejnych grup podchodzą do rysunku z kręgami i w mniejszym okręgu przyklejają znalezione informacje (w przypadku braku miejsca na marginesie kartki, poza dużym okręgiem), omawiając w skrócie wydarzenie, sytuację.

Ta część zajęć ma na celu uzmysłowienie skali dzisiejszych skutków zmian klimatu i poprzez prezentację faktów, konkretnych wydarzeń dotyczących konkretnych ludzi. Uświadamia, że już dziś zmiany klimatu są ogromnym problemem dla ludzi na całym świecie. Właściwie nie ma tygodnia, by w różnych częściach świata zmiany klimatu nie dawały o sobie znać. Częstotliwość i intensywność ekstremalnych zjawisk pogodowych w ostatnich kilkudziesięciu latach na świecie wielokrotnie zwiększyła się.

Zainicjuj rozmowę nt. wpływu zmian klimatu na ludzi w różnych częściach świata. W jaki sposób my (ja, ty, mieszkańcy Polski) odczuwamy zmiany klimatu, a jak odczuwają je mieszkańcy Azji, Afryki, Ameryki Południowej.

Ostatnim elementem zajęć będzie krótkie ćwiczenie dramowe. Rozlosuj wśród uczniów przygotowane wcześniej zdjęcia twarzy różnych osób. Poproś, aby każdy indywidualnie dokładnie przyjrzał się otrzymanemu zdjęciu i postarał się dopowiedzieć historię wylosowanej osoby. Wyjaśnij, że każda postać będzie miała 1 minutę na to, by powiedzieć kim jest, jak się nazywa, skąd pochodzi i w jaki sposób ona odczuwa zmiany klimatu. Prosimy uczniów, żeby do zdjęć wymyślili opowieści, np. z czego dziewczynka się śmieje, o czym rozmyśla ten człowiek, co spowodowało, że ta kobieta jest smutna, jakie jest marzenie tamtego chłopaka. Uczniowie powinni uwzględnić emocje wyrażone na fotografii i przyjmując odpowiednią pozę, wyraz twarzy, sposób mówienia, opowiedzieć historię danej osoby.

Odgrywanie ról innych osób pozwala lepiej poznać świat odczuwany z perspektywy innych ludzi, dzięki takim technikom uczniowie stają się bardziej empatyczni, co w przypadku rozumienia problemu zmian klimatu, a przede wszystkim jego rozwiązania, jest niezwykle ważne.

Na zakończenie zajęć poproś uczniów, żeby dokończyli zdanie: „*Jestem ... (imię ucznia)... i marzę o ...*”. To ćwiczenie ma na celu umożliwienie uczniom wyjście z roli, którą odgrywali, a także poświęcenie chwili czasu na osobistą refleksję nt. swoich marzeń w kontekście wiedzy i doświadczeń wynikających z zajęć.

DOSTĘP DO CZYSTEJ WODY A ZMIANY KLIMATU

Cel zajęć

Uświadomienie wpływu zmian klimatu na dostępność wody pitnej.

Cele operacyjne

- uczeń uświadamia sobie, jaką rolę odgrywa woda w życiu pojedynczych ludzi, porównuje swoją sytuację z sytuacją rówieśnika z Ghany
- charakteryzuje problem dostępu do czystej wody w różnych częściach świata
- wyjaśnia, jaki wpływ mają zmiany klimatu na stosunki wodne na świecie
- wymienia regiony zagrożone suszami oraz regiony szczególnie zagrożone powodzią
- opisuje wpływ niedoboru wody na sytuację społeczno-polityczno-gospodarczą regionów
- uświadamia sobie, jak można zaadaptować się do zmian klimatu

Materiały

3 duże arkusze papieru, 3 mazaki, sznurek ok. 10 m lub taśma papierowa, papier makulaturowy do notatek, pisaki, powielony załącznik nr 2 (ok. 5-6 sztuk).

Czas trwania – dwie godziny lekcyjne.

Miejsce zajęć – sala lekcyjna.

Grupa wiekowa – klasy III gimnazjum oraz szkoły ponadgimnazjalne.

Podstawa programowa

BIOLOGIA, III etap edukacyjny

X. Globalne i lokalne problemy środowiska. Uczeń:

3) proponuje działania ograniczające zużycie wody i energii elektrycznej oraz wytwarzanie odpadów w gospodarstwach domowych.

GEOGRAFIA, III etap edukacyjny

10. Wybrane regiony świata. Relacje: człowiek – przyroda – gospodarka. Uczeń:

9) (...) uzasadnia potrzebę racjonalnego gospodarowania w środowisku charakteryzującym się poważnymi niedoborami słodkiej wody;

10) określa związki pomiędzy problemami wyżywienia, występowaniem chorób (m.in. AIDS) a poziomem życia w krajach Afryki na południe od Sahary.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE, III etap edukacyjny – zakres podstawowy

23. Problemy współczesnego świata. Uczeń:

1) porównuje sytuację w państwach Globalnego Południa i Globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność;

4) rozważa, jak jego zachowania mogą wpływać na życie innych ludzi na świecie (np. oszczędzanie wody i energii, przemyślane zakupy).

PRZYRODA, IV etap edukacyjny – przedmiot uzupełniający

4. Dylematy moralne w nauce. Uczeń:

9) przedstawia problemy związane z eksploatacją zasobów naturalnych, wskazując przykłady niszczącej działalności człowieka.

15. Ochrona przyrody i środowiska. Uczeń:

6) określa cele zrównoważonego rozwoju i przedstawia zasady, którymi powinna kierować się gospodarka świata.

16. Nauka i sztuka. Uczeń:

8) wskazuje zmiany środowiska, np. krajobrazu pod wpływem działalności człowieka albo klimatyczne, jakie można zauważyć porównując krajobrazy przedstawione w dawnym malarstwie z ich stanem współczesnym.

23. Woda – cud natury. Uczeń:

1) przedstawia specyficzne własności wody (np. rozszerzalność cieplna, duże ciepło właściwe) oraz wyjaśnia rolę oceanów w kształtowaniu klimatu na Ziemi;

7) wykazuje konieczność racjonalnego gospodarowania zasobami naturalnymi wody oraz przedstawia własne działania, jakie może w tym celu podjąć.

BIOLOGIA, IV etap edukacyjny – zakres podstawowy

2. Różnorodność biologiczna i jej zagrożenia. Uczeń:

2) przedstawia podstawowe motywy ochrony przyrody (egzystencjalne, ekonomiczne, etyczne i estetyczne).

GEOGRAFIA, IV etap edukacyjny – zakres podstawowy

1. Współczesne problemy demograficzne i społeczne świata. Uczeń:

1) wyróżnia i charakteryzuje obszary o optymalnych i trudnych warunkach do zamieszkania w skali globalnej i regionalnej; formułuje prawidłowości rządzące rozmieszczeniem ludności na świecie.

2. Zróżnicowanie gospodarcze świata. Uczeń:

2) ocenia i projektuje różne formy pomocy państwa i organizacji pozarządowych państwom i regionom dotkniętym kryzysem (klęskami ekologicznymi, wojnami, głodem).

3. Relacja człowiek–środowisko przyrodnicze a zrównoważony rozwój. Uczeń:

1) formułuje problemy wynikające z eksploatacji zasobów odnawialnych i nieodnawialnych; potrafi przewidzieć przyrodnicze i pozaprzyrodnicze przyczyny i skutki zakłóceń równowagi ekologicznej;

2) charakteryzuje obszary niedoboru i nadmiaru wody na świecie i określa przyczyny tego zróżnicowania (w tym zanieczyszczenia wód); przedstawia projekty rozwiązań stosowanych w sytuacjach braku lub niedoborów wody w różnych strefach klimatycznych.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE, IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony

4. Struktura społeczna.

2) porównuje skalę nierówności społecznych w Polsce i wybranym państwie, wyjaśniając związek między nierównościami społecznymi a nierównością szans życiowych.

7. Procesy narodowościowe i społeczne we współczesnym świecie. Uczeń:

5) omawia przyczyny i skutki konfliktów społecznych w państwach Afryki, Azji, Ameryki Południowej i Środkowej.

40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń:

3) wyjaśnia przyczyny dysproporcji między Globalną Północą i Globalnym Południem oraz mechanizmy i działania, które ją zmniejszają lub powiększają;

4) przedstawia na przykładach wzajemne zależności pomiędzy państwami biednymi i bogatymi w polityce, ekonomii, kulturze i ekologii;

5) wskazuje i wyjaśnia przyczyny konfliktów zbrojnych we współczesnym świecie.

41. Globalizacja współczesnego świata. Uczeń:

1) przedstawia wieloaspektowy charakter procesów globalizacji (polityka, gospodarka, kultura, komunikacja, ekologia).

**SCENARIUSZ
LEKCJI****DOSTĘP DO CZYSTEJ WODY A ZMIANY KLIMATU****Przebieg zajęć**

Zajęcia rozpoczynamy kwizem nt. wody (załącznik nr 1). Salę lekcyjną (lub korytarz) podziel na pół rozciągając na podłodze sznurek, przylepiając taśmę papierową lub rysując linię kredą. Oznacz jedną połowę słowem „prawda”, a drugą „fałsz”. Wyjaśnij uczniom zasady zabawy. Zadaniem uczniów w odpowiedzi na pytanie będzie przejście na tę część sali, która wg nich jest prawidłowa, na stronę „prawdy” lub „fałszu”. Po zakończeniu kwizu porządkujemy i uzupełniamy uzyskane informacje. Na Ziemi tylko 3% całkowitej objętości wody to woda słodka, z czego większość zmagazynowana jest w lodach i lodowcach oraz pod ziemią. Wody powierzchniowe, które stanowią podstawowe źródło wody pitnej dla ludzi, wynoszą ok. 0,007% całkowitych zasobów wodnych Ziemi (prawie połowa tych zasobów zmagazynowana jest w Bajkale i Wielkich Jeziorach Ameryki Pn.). Wykorzystajmy porównanie dla lepszego wyobrażenia: gdyby objętość wód powierzchniowych zajęła pół szklanki (100 ml) to całe zasoby wody na świecie wyniosłyby ok. 1428 litrów. Zasoby wodne na świecie są nierówno rozmieszczone, jest ich coraz mniej, a ich jakość z roku na rok się pogarsza. Obecnie około 1,3 miliarda ludzi nie ma dostępu do czystej wody.

Poproś uczniów, by wyobrazili sobie, albo przypomnieli sytuację, kiedy przez 2-3 dni w kranach w ich łazience i kuchni nie było wody, bo pękła rura wodociągowa. Podziel uczniów na 4-5 osobowe grupy, rozdaj kartki makulaturowe do notatek i poproś, aby opisali jak zmieniłoby się ich życie w ciągu tych dni (np. noszenie wody z beczkowitzu, kupno wody butelkowanej, mniejsze zużycie naczyń – np. picie napojów w tym samym

kubku, trudności w praniu, sprzątaniu, wodę w toalecie spuszcza rzadziej, nie podlewamy kwiatków, myjemy się znacznie oszczędniej lub chodzimy umyć się do kogoś innego). Na wykonanie zadania przeznacz maksymalnie 5 minut, a następnie zaprezentuj statystyki dotyczące zużycia wody w Polsce.

Woda używana do:

- picia i gotowania (3% całkowitej ilości używanej wody)
- codziennej toalety osobistej (7%)
- kąpieli (37%)
- prania (17%)
- zmywania naczyń (5%)
- korzystania z toalety (21%)
- sprzątania (5%)
- innych czynności (6%)

Wspólnie zastanówcie się, jak te proporcje zmieniłyby się w rozważanej przed chwilą sytuacji braku wody w kranie. Pomyślcie, jak sytuacja wyglądałaby, gdyby wody nie było przez tydzień lub miesiąc w całej dzielnicy. Są takie miejsca, w których nie ma jej nigdy. Rozdaj grupom powielony załącznik nr 2 i poproś o zapoznanie się z nim. Poproś o odpowiedź na pytanie: czego możemy nauczyć się od mieszkańców Globalnego Południa w kontekście oszczędzania wody? Po zakończeniu omówcie wyniki prac w grupach.

Ponownie podziel uczniów, tym razem na 3 grupy, wybierz także trzech uczniów, którzy będą protokołować przebieg dyskusji (najlepiej jeśli będą to osoby sprawne w notowaniu, piszące czytelnie i posiadające umiejętność łatwego referowania). Wyjaśnij, że będziecie pracować metodą „world cafe”, opowiedz, na czym polega ta metoda.

Metoda „world cafe” pozwala stosunkowo dużej grupie osób porozumiewać się i umożliwia wszystkim uczestnikom aktywny udział w dyskusji. Rozmowy odbywają się w grupach przy osobnych stołach, przy każdym stoliku siedzi przydzielony do niego protokolant („stolikowy”), który notuje pojawiające się pomysły. Przy każdym stoliku omawiany jest inny problem. Dyskusje odbywają się w trzech 10-minutowych rundach. Grupy zasiadają do stolików, po 10 minutach następuje zmiana, członkowie grup przenoszą się do kolejnego stolika, protokolant zostaje na swoim miejscu. Po kolejnych 10 minutach następuje kolejna zmiana. Dzięki temu, każdy z uczestników miał okazję do zaprezentowania poglądów i opinii we wszystkich obszarach tematycznych. Praca wykonana przez pierwszą grupę przy danym stole stanowi bazę dla kolejnych grup, które rozwijają i uzupełniają wcześniejsze propozycje. Po każdej zmianie osób przy stoliku protokolant krótko referuje nową grupie dotychczasowe pomysły. Po ostatniej rundzie członkowie wszystkich zespołów siadają razem, a protokolanci omawiają przebieg dyskusji i wygenerowane pomysły.

Rozdaj protokolantom arkusze papieru i markery oraz przydziel tematy.

- Przyczyny braku dostępu do czystej wody w różnych regionach świata.
- Skutki bezpośrednie i pośrednie (w tym długofalowe) niedoborów czystej wody.
- Pomysły na rozwiązanie problemu niedoboru czystej wody.

Najlepiej, gdyby praca przebiegała w dużym pomieszczeniu, albo w trzech pomieszczeniach tak, aby grupy nie przeszkadzały sobie nawzajem. Przypomnij, że praca nad jednym zagadnieniem będzie trwała 10 minut. Daj znak rozpoczęcia dyskusji, po upływie określonego czasu zarządz zmianę stolików. Postaraj się tak rozplanować czas, aby zakończyć ostatnią rundę przed dzwonkiem na przerwę lub umów się z uczniami, że będą pracować tak długo, aż odbędą się wszystkie rundy. Po ostatniej rundzie poproś, aby uczniowie usiedli w dużym kole, a protokolanci przedstawili wyniki dyskusji. Powieś arkusze z notatkami w widocznym dla wszystkich miejscu.

Poproś uczniów o wskazanie i zaznaczenie na arkuszach (np. poprzez podkreślenie) przyczyn niedoboru czystej wody oraz rozwiązań tego problemu, związanych ze zmianami klimatu.

Przedyskutujcie na forum klasy wpływ zmian klimatu na pogarszanie się dostępności wody pitnej. W toku dyskusji spośród pomysłów na rozwiązanie problemu niedoboru czystej wody wyłóżcie najistotniejsze kierunki działań, które powinniśmy podjąć jako społeczeństwa bogatej Północy oraz jakie działania powinni podjąć mieszkańcy terenów z niedoborem wody.

Na zakończenie poproś uczestników o zastanowienie się nad tym, co sami mogą i chcą od dziś zmienić w swoim życiu, aby przeciwdziałać narastającemu problemowi niedoboru wody.

Załącznik nr 1 - dla nauczyciela

Zaznacz poprawną odpowiedź. Prawda czy fałsz?

Europejczycy do spłukiwania toalety zużywają ok. 20 % całkowitej ilości zużywanej przez siebie w życiu codziennym wody. (**prawda**)

Europejczyk zużywa średnio 150 litrów wody dziennie. (**fałsz** – ok. 570 litrów)

40% światowego zużycia wody pitnej przypada na rolnictwo. (**fałsz** – 70%)

Na przemysł przypada 22% światowego zużycia wody. (**prawda**)

Kobiety i dzieci (gł. dziewczynki) z krajów Globalnego Południa muszą przejść średnio 2 km niosąc 50 litrów wody, by zaspokoić najbardziej podstawowe potrzeby swoich rodzin. (**fałsz** 6 km i 20 litrów)

Europejczycy do picia i gotowania zużywają ok. 3% całkowitej ilości zużywanej przez siebie w życiu codziennym. (**prawda**)

1000 litrów wody zużywa się podczas przygotowania dziennej racji żywnościowej dla jednej osoby w Europie lub USA. (**fałsz** – 3000 litrów)

Obecnie około 1,3 miliarda ludzi nie ma dostępu do czystej wody. (**prawda**)

Jednorazowe pranie w pralce zużywa średnio 60 litrów wody. (**prawda**)

Do wyprodukowania 1 tony mięsa zużywa się 5 razy więcej wody niż do produkcji 1 tony zboża. (**prawda**)

Co 12 mieszkańiec Ziemi cierpi z powodu pragnienia i chorób wywołanych spożywaniem zanieczyszczonej wody. (**fałsz** – co szósty)

Spośród ludzi, którzy nie mają dostatecznego dostępu do wody pitnej aż 65% pochodzi z Azji. (**prawda**, 27% z Afryki)

Woda pitna stanowi 6% światowych zasobów wody. (**fałsz** – 0,6%)

Załącznik nr 1 – karta pracy

Zaznacz poprawną odpowiedź. Prawda czy fałsz?

Europejczycy do spłukiwania toalety używają ok. 20 % całkowitej ilości używanej przez siebie w życiu codziennym wody. **PRAWDA** **FAŁSZ**

Europejczyk używa średnio 150 litrów wody dziennie. **PRAWDA** **FAŁSZ**

40% światowego zużycia wody pitnej przypada na rolnictwo. **PRAWDA** **FAŁSZ**

Na przemysł przypada 22% światowego zużycia wody. **PRAWDA** **FAŁSZ**

Kobiety i dzieci (gł. dziewczynki) z krajów Globalnego Południa muszą przejść średnio 2 km niosąc 50 litrów wody, by zaspokoić najbardziej podstawowe potrzeby swoich rodzin. **PRAWDA** **FAŁSZ**

Europejczycy do picia i gotowania używają ok. 3% całkowitej ilości używanej przez siebie w życiu codziennym. **PRAWDA** **FAŁSZ**

1000 litrów wody używa się podczas przygotowania dziennej racji żywnościowej dla jednej osoby w Europie lub USA. **PRAWDA** **FAŁSZ**

Obecnie około 1,3 miliarda ludzi nie ma dostępu do czystej wody. **PRAWDA** **FAŁSZ**

Jednorazowe pranie w pralce używa średnio 60 litrów wody. **PRAWDA** **FAŁSZ**

Do wyprodukowania 1 tony mięsa używa się 5 razy więcej wody niż do produkcji 1 tony zboża. **PRAWDA** **FAŁSZ**

Co 12 mieszkańców Ziemi cierpi z powodu pragnienia i chorób wywołanych spożywaniem zanieczyszczonej wody. **PRAWDA** **FAŁSZ**

Spośród ludzi, którzy nie mają dostatecznego dostępu do wody pitnej aż 65% pochodzi z Azji. **PRAWDA** **FAŁSZ**

Woda pitna stanowi 6% światowych zasobów wody. **PRAWDA** **FAŁSZ**

Załącznik nr 2

Nic się nie dzieje, zwykły nudny dzień w Ghanie

Jutro nic nie masz w planie, cały dzień w domu w Vakpo Todzi. Postanawiasz posiedzieć do późna, bo nie musisz wstawać rano. (...) Sąsiedzi zawsze kładą się spać o północy. Wstają o szóstej rano. Zawsze. Eh, nigdy nie będziesz jak oni, wewnętrzny zegar rozregulował się dawno temu w Europie.

Oczywiście plany spania do południa nie powiodły się. Do drugiej w nocy pod twoim oknem darła się goza. Jak już udało się zasnąć, to zaczęły pisać koguty. Też pod oknem. Bo tam cień. No to wstałeś.

(...) Co ty będziesz robił cały dzień. Pozamiatałeś naokoło domu. Posprzątałeś w środku. Może sobie pranie zrobisz. Deszcz zaczyna padać – trzeba wystawić wiadro i miski na deszczówkę. Dzieciaki sąsiadki stoją w ubraniach na deszczu. Ty pod daszkiem patrząc jak twoje wiadro napełnia się wodą. Po krótkim namaczaniu dzieci zdejmują ciuszki, mama je namydla w tym deszczu – dzieci się piorą. Mama bierze wiadro napełnione deszczówką i z rozmachem wylewa na dzieci, które stoją na progu domu. Ot, przy okazji podłoga się w domu umyje mydlinami z dzieci. Wiesz, że to ogromna bieda, ale przez moment myślisz sobie, jakie tu jest wszystko proste.

Gdy deszcz ustaje, robisz sobie pranie, które wywieszasz na chwilowe słońce – jeszcze będzie dziś padać raz, więc i tak zaraz będziesz je ściągać. Tymczasem wodą z prania myjesz też podłogę w domu. A co. Obserwacja sąsiadów nie idzie w las.

(...) Przypominasz sobie kolejny raz, że jesteś wśród ludzi, którzy walczą każdego dnia z ubóstwem, którego nie da się porównać do biedy w Europie. Jeszcze bardziej nabierasz do nich szacunku i pokory.

Ola Antonowicz, <http://globalnepoludnie.pl/Nic-sie-nie-dzieje-zwykly-nudny>

Woda w kranie na śniadanie

Wynajmujesz dom na wsi. Murowany, z dostępem do prądu i wody, dwoma pokojami, salonem, korytarzem prowadzącym do toalety i prysznicą. (...) To dom na wsi w Afryce. Murowany, z dostępem do prądu i wody, co z gruntu sytuuje cię wśród bogatszej części społeczności. Większość mieszkańców bowiem mieszka w rozsypujących się murowanych pomieszczeniach, bądź w glinianych lepiankach. Za kuchnię służy im namiot zrobiony z bambusów i liści palmowych. Ty też nie masz w swoim domu kuchni. Ale to nawet lepiej, bo nie wyobrażasz sobie gotowania czegokolwiek w zamkniętym pomieszczeniu. Jest i tak zbyt gorąco, by usiedzieć wewnątrz w ciągu dnia.

Dom i owszem ma prąd, ale wody jeszcze nie. Właściciel obiecuje ci, że to się zmieni. Wkrótce. Faktycznie, jeszcze tego samego dnia przychodzi hydraulik i podłącza licznik. Ale sam licznik nie wystarcza. Hydraulik tłumaczy, że system jest gotowy, ale niestety rurociąg dostarczający wodę połowie mieszkańców wsi (w tym tobie), jest zepsuty. Nastąpił wyciek. Myślisz, nie ma sprawy, jak tylko wyciek zostanie naprawiony, z kranu polecą woda. Tymczasem jedziesz na targ i kupujesz kilkudziesięciolitrową plastikową beczkę, w której przechowujesz wodę przyniesioną ze zbiornika na deszczówkę należącego do właściciela domu. Przy okazji odkrywasz zastosowanie dla małych kolorowych plastikowych wiaderczek, które sprzedają na wszystkich straganach. Doskonałe do polewania się, nabierania wody na kawę i mycia kubków.

I uczysz się korzystać z afrykańskiej wody. Do picia, do mycia, do kibla. Żadnego tam chlustu za ganek, wszystko się przyda. Ta woda trochę śmierdzi, zastanawiasz się, czy ją pić. W końcu jednak pijesz przegotowaną. Chyba bardziej ze wstydu przed sąsiadami, którzy nie kupują wody butelkowanej nigdy.

Tak mijają dni. Przyzwyczajasz się do tego, że woda jest nie w kranie, tylko w niebieskiej beczce. W napełnianiu beczki pomagają ci dzieci sąsiadów, które nie mogą zrozumieć, że nosisz na głowie wodę w miednicy razem z nimi. Aha! Nie dodałam, że jesteś biały. To w oczywisty sposób zmienia nastawienie wszystkich mieszkańców wsi wobec ciebie.

Po kilku dniach właściciel domu przychodzi i mówi, że gdy następnym razem skończy się woda, dzieci pójdą i przyniosą jej nowy zapas z pompy, która jest po drugiej stronie wsi. Całkiem daleko – myślisz. I jeszcze - deszczówka się kończy. W zasadzie nic w tym dziwnego, bo pora deszczowa zmierza ku końcowi i ulewy są coraz rzadsze. Pytasz właściciela, czy długo jeszcze będą naprawiać rurociąg. Nie ma pojęcia. Nikt w zasadzie nie ma o tym pojęcia, choć wszyscy ludzie z sąsiedztwa chodzą po wodę albo do wspomnianej oddalonej pompy, albo do rzeki, która jest jeszcze dalej niż pompa. Zastanawiasz się, dlaczego biorą wodę z rzeki, skoro jest brudniejsza i dalej trzeba po nią iść. Woda z rzeki jest za darmo.

Ten brak wody zaczyna cię wkurzać. Nie chodzi o to, że kłopotliwe jest korzystanie z wody z beczki, czy przynoszenie jej. Noszenie wody z pompy staje się nawet miłym zajęciem, bo mieszkańcy wsi zaczepiają cię śmiejąc się i niedowierzając, że sam ją sobie nosisz. Ty ich też nie do końca rozumiesz. Ciężko ci zaakceptować, że tak ciężkie miednice miałyby nosić dzieci z sąsiedztwa – nosisz je za nie, a w zasadzie z nimi, bo one towarzyszą ci na każdym kroku próbując co chwila przejąć miednicę, jakby zawstydzone, że to ty ją dźwigasz. Brak wody w rurach wkurza cię z innego powodu. Było obiecane. Gdyby właściciel uprzedził cię, że nie będzie wody w rurach, byłbyś całkowicie zrelaksowany nosząc sobie ją na głowie co wieczór. Jednak w tej sytuacji nosisz ją sobie i myślisz, ile jeszcze nie będzie tej wody, na którą się umówiłeś?

W zasadzie czujesz się oszukany, choć cały czas właściciel mówi, że jak tylko naprawią rurociąg, woda popłynie w twoim kamiennym, zagrzybionym brodziku. I tego właśnie chcesz. Bo tak było ustalone.

Któregoś wieczora myślisz sobie, że twoja upartość całkiem przypomina upartość tych poukładanych ludzi, którzy wsiadając do pustego pociągu z miejscówkami zawsze siadają dokładnie na wyznaczonym przez bilet miejscu. Zawsze się z tego śmiałeś myśląc o sobie, jako o człowieku wyluzowanym i niepotrzebującym tego typu ograniczającego porządku. Siedząc na ganku obok niebieskiej beczki uświadamiasz sobie, że twoje wkurzenie jest całkiem podobne do owych szukających swojego miejsca w pustym pociągu. Przychodzi właściciel i zagaduje pytając, czy brak wody ci nie doskwiera. Odpowiadasz, że nie i naprawdę czujesz, że już możesz sobie chodzić do tej pompy. Właściciel niespodziewanie zaczyna narzekać, że jego zbiorniki na deszczówkę się kończą i niedługo on też będzie musiał zacząć wysyłać dzieci po wodę na drugi koniec wsi. I płacić. Bo deszczówka była przecież za darmo. I wtedy wpada ci do głowy pewien plan.

Ola Antonowicz, <http://globalnepoludnie.pl/Woda-w-kranie-na-sniadanie>

SYTUACJA ŻYCIOWA W KRAJACH GLOBALNEGO POŁUDNIA W KONTEKŚCIE ZMIAN KLIMATU

Cel zajęć

Ukazanie nierówności podziału światowych dóbr oraz wpływu zmian klimatu na sytuację mieszkańców Globalnego Południa.

Cele operacyjne

- uczeń potrafi wskazać najbogatsze i najbiedniejsze regiony świata
- rozumie pojęcia: bezpieczeństwo żywnościowe, suwerenność żywnościowa
- na podstawie danych statystycznych opisuje sytuację demograficzno-żywnościową świata
- rozumie globalne zależności łączące różne regiony świata
- symbolicznie doświadcza nierównego podziału żywności na świecie
- kształtuje wyobraźnię
- stosuje metodę myślących kapeluszy, opracowując samodzielnie na podstawie dostępnych materiałów wystąpienia nt. sytuacji życiowej w krajach Globalnego Południa w kontekście obecnych i prognozowanych zmian klimatu

Materiały

Konturowa mapa świata (lub szkic mapy świata) formatu minimum A3, pisaki, jeden duży arkusz papieru pakowego, cukierki lub suszone owoce, guziki, fasolki.

Czas trwania – dwa zajęcia trwające po jednej godzinie lekcyjnej każde.

Miejsce zajęć – sala lekcyjna z wolną przestrzenią na środku, krzesła ustawione pod ścianami.

Grupa wiekowa – klasy III gimnazjum oraz szkoły ponadgimnazjalne.

Podstawa programowa do scenariusza

GEOGRAFIA, III etap edukacyjny

10. Wybrane regiony świata. Relacje: człowiek – przyroda – gospodarka. Uczeń:

1) wykazuje, na podstawie map tematycznych, że kontynent Azji jest obszarem wielkich geograficznych kontrastów;

10) określa związki pomiędzy problemami wyżywienia, występowaniem chorób (m.in. AIDS) a poziomem życia w krajach Afryki na południe od Sahary.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE, III etap edukacyjny – zakres podstawowy

23. Problemy współczesnego świata. Uczeń:

1) porównuje sytuację w państwach Globalnego Południa i Globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność;

- 2) uzasadnia potrzebę pomocy humanitarnej i angażuje się (w miarę swoich możliwości) w działania instytucji (także pozarządowych), które ją prowadzą;
- 3) wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki; ocenia jej skutki;
- 4) rozważa, jak jego zachowania mogą wpływać na życie innych ludzi na świecie (np. oszczędzanie wody i energii, przemyślane zakupy).

BIOLOGIA, IV etap edukacyjny – zakres podstawowy

2. Różnorodność biologiczna i jej zagrożenia. Uczeń:
 - 2) przedstawia podstawowe motywy ochrony przyrody (egzystencjalne, ekonomiczne, etyczne i estetyczne).

GEOGRAFIA, IV etap edukacyjny – zakres podstawowy

1. Współczesne problemy demograficzne i społeczne świata. Uczeń:
 - 1) wyróżnia i charakteryzuje obszary o optymalnych i trudnych warunkach do zamieszkania w skali globalnej i regionalnej; formułuje prawidłowości rządzące rozmieszczeniem ludności na świecie.
2. Zróżnicowanie gospodarcze świata. Uczeń:
 - 1) klasyfikuje państwa na podstawie analizy wskaźników rozwoju społecznego i gospodarczego; wyróżnia regiony bogate i biedne (bogatą Północ i biedne Południe) i podaje przyczyny dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów świata;
 - 2) ocenia i projektuje różne formy pomocy państwa i organizacji pozarządowych państwom i regionom dotkniętym kryzysem (klęskami ekologicznymi, wojnami, głodem);
 - 3) opisuje główne obszary upraw i chowu zwierząt na świecie, wyjaśnia ich zróżnicowanie przestrzenne;
 - 4) wyjaśnia, z czego wynikają różnice w wielkości i strukturze spożycia żywności na świecie (uwarunkowania przyrodnicze, kulturowe, społeczne i polityczne, mechanizmy wpływające na nierównomierny rozdział żywności w skali globalnej).

HISTORIA, IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony

- Uczeń:
- 3) ocenia wpływ odkryć geograficznych i ekspansji kolonialnej na życie gospodarcze i kulturowe Europy;
 - 4) ocenia długofalowe konsekwencje wielkich odkryć geograficznych dla Ameryki, Azji, Afryki.

HISTORIA I SPOŁECZEŃSTWO, IV etap edukacyjny – przedmiot uzupełniający

1. Europa i świat. Uczeń:
 - D.1.2. przedstawia spory o ocenę roli kolonializmu europejskiego dla Europy i terytoriów kolonizowanych;
 - E.1.2. charakteryzuje stanowiska w sporze o liberalizację światowego handlu i jej konsekwencje.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE, IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony

4. Struktura społeczna. Uczeń:

2) porównuje skalę nierówności społecznych w Polsce i wybranym państwie, wyjaśniając związek między nierównościami społecznymi a nierównością szans życiowych.

40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń:

3) wyjaśnia przyczyny dysproporcji między Globalną Północą i Globalnym Południem oraz mechanizmy i działania, które ją zmniejszają lub powiększają;

4) przedstawia na przykładach wzajemne zależności pomiędzy państwami biednymi i bogatymi w polityce, ekonomii, kulturze i ekologii.

41. Globalizacja współczesnego świata. Uczeń:

1) przedstawia wieloaspektowy charakter procesów globalizacji (polityka, gospodarka, kultura, komunikacja, ekologia);

3) rozważa racje ruchów ekologicznych i alterglobalistycznych oraz racje ich przeciwników, formułując własne stanowisko w tej sprawie.

PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI, IV etap edukacyjny – tylko zakres podstawowy

4. Państwo, gospodarka. Uczeń:

12) ocenia wpływ globalizacji na gospodarkę świata i Polski oraz podaje przykłady oddziaływania globalizacji na poziom życia i model konsumpcji, sytuację młodych ludzi; rozważa możliwości ich rozwiązania.

SYTUACJA ŻYCIOWA W KRAJACH GLOBALNEGO POŁUDNIA W KONTEKŚCIE ZMIAN KLIMATU

SCENARIUSZ
LEKCJI

Przebieg pierwszych zajęć

Rozłóż na podłodze lub połączonych stołach duży arkusz papieru np. pakowego. Na środku połóż lub narysuj mapę świata i na razie zakryj ją. Poproś uczniów, aby na pozostałej, wolnej części papieru narysowali (lub napisali), co jedli i pili w ciągu ostatnich dni. Jakie owoce jedli, jakie przyprawy pojawiły się w obiedzie, z czego zrobiony był dżem, jakie jedli orzechy, jakimi napojami gasili pragnienie. Zadbaj o dużą różnorodność produktów i o to, żeby narysowane rzeczy nie powtarzały się. Poświęćcie na to nie więcej niż 5 minut. Następnie odkryj mapę i poproś uczniów aby postarali się połączyć rysunki produktów z miejscami, w których rosną dane owoce, orzechy, przyprawy i inne produkty. Prawdopodobnie pojawi się wiele wątpliwości, a w wielu przypadkach w ogóle nie będzie wiadomo skąd pochodzi dany produkt (możesz poprosić uczniów, żeby wybrali jeden z tych produktów i do następnej lekcji sprawdzili gdzie rośnie, i które kraje produkują go najczęściej). Zadanie to pokaże, że elementy naszego zwykłego śniadania, obiadu czy deseru wyrosły w różnych miejscach: sok ananasowy, ryż, banany, czekolada, kukurydza, curry, cynamon, wanilia, kiwi - wszystko to produkują rolnicy z całego świata. Kolejnym etapem zajęć będzie uświadomienie sobie nierówności w dostępie do żywności w różnych częściach świata. Właściwe ćwiczenie poprzedź „rozgrzewką”.

Poproś uczestników, by stanęli na środku sali. Na dany sygnał wszyscy uczniowie razem za pomocą swoich ciał tworzą jakąś figurę geometryczną np. trójkąt, kwadrat. Nie włączaj się w działanie uczniów, pozostaw im wolną rękę w ustawianiu się. Następnie utrudniamy zadanie, poproś o utworzenie widelca, okularów, drabiny itp. Po kilku takich rundach będzie łatwiej zrealizować właściwe zadanie. Ćwiczenie to pobudza kreatywność a przede wszystkim młodzież ćwiczy pracę w grupie, dla obserwatora zaś ćwiczenie jest cenne, bo ukazuje jakie role w grupie ogrywiają poszczególni uczniowie.

Rozdaj 6 uczniom kartki z nazwami 6 kontynentów (dla każdego po jednej, Ameryka Środkowa powinna być włączona do Ameryki Południowej), wyjaśnij, że będą liderami kontynentów. Na podłodze leży nadal mapa świata. Na dany sygnał uczniowie mają podzielić się i stanąć na kontynentach w taki sposób, by odwzorować proporcjonalnie liczbę zamieszkujących je ludzi. Zadanie będzie trudne, ponieważ uczniowie muszą sami podzielić się na grupy symbolizujące rozmieszczenie ludności na poszczególnych kontynentach.

Kiedy uczniowie podzielą się na grupy Azjatów, Afrykanów, Europejczyków, Amerykanów z Północy i Południa, Australijczyków, odczytaj z załącznika nr 2 procentowy udział mieszkańców danych kontynentów, poproś o ewentualne korekty na „mapie”. Po zakończeniu poproś o pozostanie na miejscach. Powiedz, że masz w torebce tyle cukierków (lub śliwek, wiśni, suszonych moreli – czegoś, co będzie symbolizowało żywność), ilu jest uczniów. Ilość cukierków w torbie powinna być równa ilości uczniów znajdujących się na mapie (ale potrzebnych będzie kilka dodatkowych cukierków). Zapytaj, w jaki sposób masz podzielić cukierki. Większości osób automatycznie nasunie się odpowiedź, że dla każdego po jednym. Poproś, aby grupy z każdego kontynentu napisały na kartce (rozdać załącznik nr 3 i pisaki), jaki według nich jest obecny podział żywności na świecie w przeliczeniu na cukierki przy założeniu, że jest ograniczona i znana liczba cukierków równa ilości uczniów. Po zakończeniu porównajcie wyniki, w trakcie może wywiązać się dyskusja nad rozbieżnościami. Zapisz uśrednione wyniki na tablicy (pamiętaj, że liczba cukierków musi się sumować do liczby uczniów) i rozdaj cukierki, ale poproś, by uczniowie ich jeszcze nie jedli. Następnie podaj i zapisz w tabeli rzeczywisty procentowy podział (załącznik nr 2) żywności na świecie i poproś o odpowiednie przekazanie cukierków. Uczestnicy powinni przeliczyć, ile cukierków albo jaka część cukierka przypada na osobę na danym kontynencie. Na zakończenie wyjaśnij, że w bogatych krajach znaczne niewykorzystane nadwyżki żywności są często niszczone (jest to łatwiejsze i tańsze niż magazynowanie), a ogromna część produkcji produktów żywnościowych przeznaczana jest na wykarmienie zwierząt czy produkcję biopaliw. Przekaż dodatkowe cukierki Europejczykom i Amerykanom Północnym.

Na zakończenie, grupy powinny odłożyć swoje cukierki na mapę (wykorzystaj mapę z pierwszej części zajęć) na odpowiednie kontynenty i jeszcze raz spojrzeć na ten podział.

Zwróć uwagę, że regiony najbardziej doświadczone biedą i głodem lub niedożywieniem są często jednocześnie dostarczycielami żywności dla krajów bogatej Północy. Niech uczniowie usiądą na swoich miejscach i powiedzą, jakie są ich odczucia po tym ćwiczeniu. Poproś, aby każdy wypowiedział się z perspektywy mieszkańca kontynentu, który tymczasowo zamieszkiwał oraz ze swojej własnej perspektywy, jako młodej osoby mieszkającej w Polsce. Kiedy wypowiedzą się już wszystkie osoby, zbierz cukierki z mapy i poczęstuj wszystkich uczniów podsumowując zajęcia stwierdzeniem, że problem głodu w dzisiejszym świecie nie jest spowodowany brakiem lub niedoborem żywności, ale przede wszystkim jest wynikiem braku dostępu do żywności (braku środków, które pozwoliłyby na zakup lub wytworzenie odpowiedniej ilości pożywienia). Poproś o próbę zdefiniowania pojęcia „bezpieczeństwo żywnościowe” i „suwerenność żywnościowa”. Rozwiń te pojęcia w oparciu o informacje z załącznika nr 4.

Ostatnim elementem zajęć będzie zadanie pracy domowej. Wyjaśnij uczniom na czym polega metoda „myślowych kapeluszy” Edwarda de Bono (załącznik nr 1). Podziel uczniów na 6 grup i rozłóż wśród nich kolory kapeluszy. Poproś o przygotowanie się do dyskusji nt. sytuacji życiowej (dostęp do żywności, czystej wody, opieki medycznej i edukacji) w krajach Globalnego Południa z uwzględnieniem wpływu zmian klimatu na tę sytuację. Uczniowie mogą przygotować sobie dane, rekwizyty, pomoce itp. Zwróć uwagę uczniów, że jest to zadanie zespołowe i nie wystarczy fakt, że każdy z uczniów indywidualnie przygotowuje się do dyskusji. Członkowie zespołu powinni razem przygotować krótkie 3-4 minutowe wystąpienie. Wyznacz datę dyskusji i poproś, aby w tym dniu uczniowie ubrali się zgodnie z wylosowanym kolorem lub przygotowali sobie nakrycia głowy, tak aby na pierwszy rzut oka wiadomo było, którą grupę reprezentują.

Przebieg drugich zajęć

Z pomocą uczniów zaaranżuj klasę do zajęć. W sali powinny znaleźć się stanowiska dla sześciu grup, ale krzesła powinny być ustawione do środka tak, żeby grupy mogły dyskutować ze sobą. Jeśli jest taka potrzeba, uczniowie mogą przygotować i zaprezentować swoje rekwizyty (powiesić na tablicy, zrobić wystawkę, naszykować mapę itp.)

Poproś uczniów o zajęcie miejsc w odpowiednich grupach i oficjalnie rozpocznij „konferencję nt. sytuacji życiowej w krajach Globalnego Południa w kontekście obecnych i prognozowanych zmian klimatu na tę sytuację”. Poproś o wystąpienia kolejnych grup, a następnie rozpocznij dyskusję. W trakcie możesz zadawać pytania pomocnicze, kierujące dyskusję. Notuj najważniejsze wnioski na tablicy lub arkuszach papieru tak, aby łatwiej było podsumować dyskusję. Poproś o końcowe wypowiedzi liderów grup.

Na zakończenie poproś uczniów, by wskazali wśród wynotowanych podczas dyskusji stwierdzeń te, które łączą sytuację życiową mieszkańców Globalnego Południa ze zmianami klimatu.

Rozłóż na stole mapę świata (fizyczną lub polityczną) dużego formatu (np. ścienną). Przygotuj 22-25 drobnych przedmiotów, które będą symbolizowały populację ludzi na

Ziemi, mogą to być guziki, orzechy, figurki. Poproś uczniów, żeby w toku dyskusji zdecydowali, a następnie rozłożyli przedmioty symbolizujące ludzi na poszczególnych kontynentach tak, aby odzwierciedlały one proporcjonalny podział ludzi żyjących na kontynentach. Po zakończeniu pracy w razie potrzeby zweryfikuj ustalenia uczniów i rozłóż prawidłowo „ludziki” na mapie (zgodnie z zał. nr 2). Następnie wyjmij 45 innych drobnych elementów np. guzików, fasolek itp. i poproś o rozłożenie na mapie proporcjonalnie do konsumowanej przez mieszkańców poszczególnych kontynentów żywności. Po zakończeniu ponownie zweryfikuj, a następnie prowadź dalszą część zajęć zgodnie z wcześniejszym opisem.

Załącznik nr 1

Myślowe kapelusze Edwarda de Bono – opis metody

Metoda sześciu myślowych kapeluszy to metoda rozwiązywania problemów za pomocą uporządkowanego (i podporządkowanego danemu kolorowi) myślenia. Kapelusz jest tu atrybutem, który zakładany na głowę zmienia sposób naszego myślenia zgodnie z charakterem danego koloru. Zmieniając kapelusz zmienia się też sposób myślenia. Warto faktycznie przygotować kolorowe nakrycia głowy lub chociaż identyfikatory czy naklejki w danym kolorze: białym, czerwonym, czarnym, żółtym, zielonym, niebieskim. Kolory kapeluszy symbolizują różne typy myślenia, analizy problemu oraz argumentacji: optymisty, krytyka czy racjonalisty. Zaletą metody jest odgrywanie ról, dzięki czemu uczestnicy nie reprezentują siebie, lecz wypowiadają się w sposób wymuszony metodą, nie muszą się wstydić czy ukrywać emocji, czy mówić to, co wypada. Metoda pozwala uniknąć wielu sporów, gdyż oddziela fakty od emocji. Istnieje wiele sposobów użycia tej metody. Możemy podzielić uczestników na grupy i przypisać im różne kapelusze na czas dyskusji (tą metodę zastosowano w scenariuszu). W łatwiejszej wersji wszyscy uczestnicy na raz przybierają dany kolor kapelusza (i wypowiadają się zgodnie z instrukcją dla danego koloru) i zmieniają kapelusze zgodnie z kolejnością wskazywaną przez prowadzącego.

Kapelusz biały to fakty, dane, neutralne informacje nt. sytuacji czy problemu. Ten kapelusz nie wydaje żadnych opinii, jest całkowicie obiektywny, jego zadaniem jest tylko i wyłącznie przedstawienie danych.

Kapelusz czerwony to emocje, intuicja, przeczucia, wrażenia. Ten kapelusz ocenia subiektywnie sytuację na podstawie swoich emocji, jego wypowiedzi mogą być gorące, intensywne, a nawet wewnętrznie sprzeczne.

Kapelusz czarny to krytyka, pesymizm i czarnowidztwo. Kapelusz ten jest „advokatem diabła”, wyszukuje słabe punkty, zagrożenia, sprawdza i weryfikuje. Nie robi tego na złość, tylko by uniknąć błędów.

Kapelusz żółty to optymizm, motywacja, entuzjazm i nadzieja. Ukazuje zyski i zalety rozwiązań, zachęca do działania, widzi wszystko w „różowych okularach”.

Kapelusz zielony to kopalnia pomysłów, twórca i innowator. Wymyśla rozwiązania, alternatywy, prowokuje i przełamuje schematy.

Kapelusz niebieski to kierownik dyskusji, zarządza wszystkimi kapeluszami, ma ogłód na całość dyskusji, patrzy z dystansu i pilnuje porządku, zadaje pytania, określa problem, wskazuje cel, a na koniec podsumowuje dyskusję.

Staraj się przestrzegać kilku zasad. Dyskusję zawsze zaczynaj od niebieskiego kapelusza tak, aby sformułować problem, cel i przebieg spotkania. Gdy problem jest emocjonujący, zacznij od czerwonego kapelusza, jeśli nie, zacznij od białego. Każdego kapelusza można używać dowolną ilość razy aż do rozwiązania problemu. Nie ma przyjętej reguły co do kolejności kapeluszy, należy obserwować sytuację i dostosowywać się do okoliczności, jednak warto pamiętać, że dobrze jest po zielonym kapeluszu z pomysłami, oddać głos żółtemu. Po żółtym zakładamy czarny, by znaleźć słabe punkty pomysłów. Końcowa ocena należy do czarnego kapelusza, ale jego wypowiedź zamyka głos kapelusza czerwonego, który ocenia, czy wnioski nam się podobają. Całość dyskusji podsumowuje kapelusz niebieski. Do końcowej oceny pomysłu wykorzystujemy czarny kapelusz, po którym wkładamy czerwony, by zobaczyć czy podoba nam się pomysł.

Załącznik nr 2

Przed zajęciami przelicz wartości z tabeli uwzględniając ilość uczniów w klasie.

Podział żywności na świecie – dane.

	Afryka	Ameryka Pn.	Ameryka Pd. + Środkowa	Azja	Europa	Australia + Oceania
ludność	817.881.000	318.592.000	516.133.000	3.644.900.000	726.341.000	25.159.000
przy 24-26 osobowej klasie	4 os.	1 os.	2 os.	14-16 os.	3 os.	0 os.
ludność %	13,52	5,27	8,53	60,26	12,01	0,42
żywność %	8,95	10,07	15,10	46,17	18,55	1,16
45 cukierków	3	5	6	22	10	0

Załącznik nr 3 – karta pracy dla grup

Afryka	Ameryka Pn.	Ameryka Pd.	Azja	Europa

Załącznik nr 4

Suwerenność żywnościowa

Ponad miliard ludzi na świecie cierpi głód i niedożywienie, z czego ponad 90 procent żyje w krajach rozwijających się, w przeważającej większości na terenach wiejskich. Każdego dnia 25 tysięcy osób, dorosłych i dzieci, umiera z powodu głodu i powiązanych z nim przyczyn.

Dostępne dane wskazują, że pomimo tego, iż produkowanej globalnie żywności jest więcej niż ilość wystarczająca dla zaspokojenia potrzeb światowej populacji, w ciągu ostatniej dekady liczba osób głodnych i niedożywionych bynajmniej nie zmalała, ale wyraźnie wzrosła. Problem głodu w dzisiejszym świecie nie jest zatem spowodowany brakiem lub niedoborem żywności, lecz jest wynikiem przede wszystkim braku dostępu do żywności, tzn. do odpowiednich środków materialnych lub produkcyjnych, które pozwoliłyby ludziom dotkniętym biedą na wytworzenie lub zakup wystarczającej ilości pożywienia. niesprawiedliwa dystrybucja żywności, ziemi i innych środków produkcji, niekorzystna organizacja rynków rolnych oraz niewłaściwa polityka rolna, zarówno na poziomie międzynarodowym jak i lokalnym stanowią podstawowe przyczyny tej skandalicznej sytuacji. Co więcej, w ten sposób łamane jest jedno z podstawowych praw człowieka, jakim jest prawo do żywności. To prawo każdej osoby do wyżywienia się, a dla tych, którzy żyją z rolnictwa, oznacza również prawo do pracy w zgodzie z zasadami zrównoważonego rolnictwa i zapewniającej odpowiednie dochody.

Próba odpowiedzi na wspomniane przyczyny problemu głodu i niedożywienia setek milionów ludzi w krajach Globalnego Południa jest (...) koncepcja suwerenności żywnościowej (ang. food sovereignty). (...)

Suwerenność żywnościowa jest najczęściej rozumiana jako prawo ludności i poszczególnych krajów do samodzielnego definiowania własnej polityki rolnej i żywnościowej, która umożliwi zaspokojenie potrzeb i oczekiwań ludności oraz osiągnięcie celów zrównoważonego rozwoju, a jednocześnie nie szkodzi krajom trzecim. Definiowanie to przeciwstawia się dominującym obecnie modelom i obejmuje m.in. prawo ludności poszczególnych państw do ochrony i regulowania krajowej produkcji rolnej oraz handlu produktami rolnymi, jak również do ograniczania dumpingu (dumping to polityka polegająca na sprzedaży swoich produktów za granicę po cenach niższych niż na rynku krajowym lub po cenach niższych od kosztów ich wytworzenia – przyp. red.) produktów na swoim rynku. Suwerenność żywnościowa daje priorytet lokalnej produkcji i konsumpcji żywności, ale nie wyklucza międzynarodowego handlu produktami rolnymi. Sprzyja jednakże kształtowaniu takiej polityki i praktyk handlowych, które najlepiej służą prawu ludności poszczególnych krajów do pożywej, bezpiecznej i kulturowo odpowiedniej żywności oraz bezpiecznej, zdrowej i ekologicznie zrównoważonej produkcji.

Oprócz reorganizacji produkcji żywności oraz handlu produktami rolnymi, suwerenność żywnościowa wskazuje także na konieczność podjęcia odpowiednich działań w takich kluczowych dla walki z głodem zagadnieniach jak m.in. reforma agrarna (ze szczególnym uwzględnieniem bezrolnych oraz kobiet) oraz ochrona i zrównoważone wykorzystanie zasobów naturalnych.

Za podstawową zasadę suwerenności żywnościowej można uznać nieodzowność demokratycznego udziału w kształtowaniu polityki rolnej i żywnościowej wszystkich, na których ma ona wpływ, ze szczególnym uwzględnieniem biednych mieszkańców terenów wiejskich w krajach Globalnego Południa, kobiet, rolników małorolnych i bezrolnych, czyli tych, którzy są najbardziej narażeni na głód i niedożywienie.

Źródło: <http://globalnepoludnie.pl/Suwerennosc-zywnosciowa>

OD KOGO ZALEŻY JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW GLOBALNEGO POŁUDNIA?

Cel zajęć

Ukazanie wpływu skutków zmian klimatu na sytuację mieszkańców krajów Globalnego Południa, którzy od dekad walczą z ubóstwem oraz roli mieszkańców bogatej Północy (jako odpowiedzialnych za zmiany klimatu oraz tych, którzy mogą podjąć realne kroki dla naprawy sytuacji poprzez ochronę klimatu i wsparcie adaptacji do zmian klimatu w najbiedniejszych krajach).

Cele operacyjne

- uczeń wymienia przyczyny zmian klimatu
- porównuje roczne emisje dwutlenku węgla w przykładowych krajach
- potrafi własnymi słowami wyjaśnić czym jest „odpowiedzialność” oraz „odpowiedzialność historyczna”
- na podstawie czytanych artykułów wypowiada się nt. sytuacji mieszkańców Globalnego Południa w kontekście zmian klimatu
- uzasadnia konieczność społeczną, polityczną, gospodarczą i moralną zrównoważonego i sprawiedliwego rozwoju całego świata
- wyciąga ogólne wnioski na podstawie przykładów z życia oraz danych
- wyrabia w sobie poczucie odpowiedzialności

Materiały

papier do notatek, pisaki, 3 duże arkusze papieru, powielona w kilku egzemplarzach karta pracy nr 1 (1 egz. na 4-5 osób), powielona karta pracy nr 2 w ilości odpowiadającej ilości uczniów (pytania z załącznika można także podyktować).

Czas trwania – dwie godziny lekcyjne.

Miejsce zajęć – sala lekcyjna.

Grupa wiekowa – klasy III gimnazjum oraz szkoły ponadgimnazjalne.

Przed zajęciami

Poproś uczniów o przeczytanie co najmniej jednego artykułu poświęconego sytuacji życiowej Afrykańczyków znalezionej w Internecie.

Podstawa programowa do scenariusza

BIOLOGIA, III etap edukacyjny

X. Globalne i lokalne problemy środowiska. Uczeń:

- 1) przedstawia przyczyny i analizuje skutki globalnego ocieplenia klimatu.

HISTORIA, III etap edukacyjny – zakres podstawowy

31. Rozwój cywilizacji przemysłowej. Uczeń:

- 2) podaje przykłady pozytywnych i negatywnych skutków procesu uprzemysłowienia, w tym dla środowiska naturalnego.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE, III etap edukacyjny – zakres podstawowy

23. Problemy współczesnego świata. Uczeń:

- 1) porównuje sytuację w państwach Globalnego Południa i Globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność;
- 3) wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki; ocenia jej skutki;
- 4) rozważa, jak jego zachowania mogą wpływać na życie innych ludzi na świecie (np. oszczędzanie wody i energii, przemyślane zakupy).

PRZYRODA, IV etap edukacyjny – przedmiot uzupełniający

4. Dylematy moralne w nauce. Uczeń:

- 9) przedstawia problemy związane z eksploatacją zasobów naturalnych, wskazując przykłady niszczącej działalności człowieka.

6. Nauka w mediach. Uczeń:

- 5) analizuje materiały prasowe oraz z innych środków przekazu, wskazując różne aspekty wybranych problemów globalnych (energetyka, ocieplenie się klimatu, itp.).

15. Ochrona przyrody i środowiska. Uczeń:

- 1) przedstawia mechanizm efektu cieplarnianego i omawia kontrowersje dotyczące wpływu człowieka na zmiany klimatu;
- 6) określa cele zrównoważonego rozwoju i przedstawia zasady, którymi powinna kierować się gospodarka świata.

16. Nauka i sztuka. Uczeń:

- 8) wskazuje zmiany środowiska, np. krajobrazu pod wpływem działalności człowieka albo klimatyczne, jakie można zauważyć porównując krajobrazy przedstawione w dawnym malarstwie z ich stanem współczesnym.

BIOLOGIA, IV etap edukacyjny – zakres podstawowy

2. Różnorodność biologiczna i jej zagrożenia. Uczeń:

- 2) przedstawia podstawowe motywy ochrony przyrody (egzystencjalne, ekonomiczne, etyczne i estetyczne);

7) uzasadnia konieczność międzynarodowej współpracy w celu zapobiegania zagrożeniom przyrody, podaje przykłady takiej współpracy (np. CITES, „Natura 2000”, Agenda 21).

GEOGRAFIA, IV etap edukacyjny – zakres podstawowy

2. Zróżnicowanie gospodarcze świata. Uczeń:

8) charakteryzuje i ocenia zróżnicowanie i zmiany struktury wykorzystania surowców energetycznych na świecie; dokonuje oceny zjawiska uzależnienia produkcji energii na świecie od źródeł zaopatrzenia surowców nieodnawialnych, potrafi wyjaśnić twierdzenie „ropa rządzi światem”.

3. Relacja człowiek-środowisko przyrodnicze a zrównoważony rozwój. Uczeń:

1) formułuje problemy wynikające z eksploatacji zasobów odnawialnych i nieodnawialnych; potrafi przewidzieć przyrodnicze i pozaprzyrodnicze przyczyny i skutki zakłóceń równowagi ekologicznej;

3) rozróżnia przyczyny zachodzących współcześnie globalnych zmian klimatu (ocieplenia globalnego) i ocenia rozwiązania podejmowane w skali globalnej i regionalnej zapobiegające temu zjawisku;

5) wykazuje na przykładach pozaprzyrodnicze czynniki zmieniające relacje człowiek-środowisko przyrodnicze (rozszerzanie udziału technologii energooszczędnych, zmiany modelu konsumpcji, zmiany poglądów dotyczących ochrony środowiska).

HISTORIA, IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony

III. Dzieje nowożytne

2. Europa i Stany Zjednoczone w epoce rewolucji przemysłowej. Uczeń:

3) ocenia gospodarcze, społeczne, kulturowe i ekologiczne skutki rewolucji przemysłowej.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE, IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony

40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń:

3) wyjaśnia przyczyny dysproporcji między Globalną Północą i Globalnym Południem oraz mechanizmy i działania, które ją zmniejszają lub powiększają;

4) przedstawia na przykładach wzajemne zależności pomiędzy państwami biednymi i bogatymi w polityce, ekonomii, kulturze i ekologii.

41. Globalizacja współczesnego świata. Uczeń:

1) przedstawia wieloaspektowy charakter procesów globalizacji (polityka, gospodarka, kultura, komunikacja, ekologia);

2) ocenia rolę wybranych państw oraz instytucji o zasięgu globalnym (organizacji, korporacji, mediów) w procesach globalizacyjnych;

3) rozważa racje ruchów ekologicznych i alterglobalistycznych oraz racje ich przeciwników, formułując własne stanowisko w tej sprawie.

PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI, IV etap edukacyjny – tylko zakres podstawowy

4. Państwo, gospodarka. Uczeń:

10) wyszukuje informacje o aktualnych tendencjach i zmianach w gospodarce świata i Polski;

12) ocenia wpływ globalizacji na gospodarkę świata i Polski oraz podaje przykłady oddziaływania globalizacji na poziom życia i model konsumpcji, sytuację młodych ludzi; rozważa możliwości ich rozwiązania.

**OD KOGO ZALEŻY JAKOŚĆ ŻYCIA MIESZKAŃCÓW
GLOBALNEGO POŁUDNIA?**SCENARIUSZ
LEKCJI**Przebieg zajęć**

Zajęcia rozpoczynamy przypomnieniem przyczyn zmian klimatu. Poproś uczniów o wymienienie gazów cieplarnianych oraz ich najważniejszych źródeł (spalanie paliw kopalnych, w tym energetyka i transport, przemysł, a także rolnictwo – zarówno uprawy, jak i hodowla). Jeśli jest taka potrzeba, przypomnij, że średnia temperatura Ziemi w czasie ostatnich 150 lat wzrosła o prawie $0,7^{\circ}\text{C}$, a biorąc pod uwagę pewną bezwładność układu klimatycznego Ziemi w powiązaniu z ilością obecnych w atmosferze gazów cieplarnianych temperatura nieuchronnie wzrośnie o minimum $1,4^{\circ}\text{C}$, co oznacza, że już teraz obserwowane skutki zmian klimatu takie, jak ekstremalne zjawiska pogodowe, długotrwałe susze, niszczące powodzie i huragany będą nieść jeszcze większe zniszczenia, a przede wszystkim będą pogłębiać ubóstwo krajów rozwijających się.

Zapisz na tablicy cytaty autorstwa Antoine de Saint-Exupéry: „Być człowiekiem to właśnie być odpowiedzialnym”. Zapytaj, czym jest odpowiedzialność, a także poproś o podanie przykładów, kiedy ktoś jest za coś odpowiedzialny na poziomie codziennego życia ludzi, jak i na poziomie instytucjonalnym (za co odpowiedzialny jest np. nauczyciel, minister, instruktor nauki jazdy, urzędnik) oraz na poziomie społeczeństw (za co odpowiedzialne są rządy, narody). Zapytaj, z czym kojarzy się uczniom pojęcie „historycznej odpowiedzialności”.

Zaprezentuj uczniom dane nt. emisji dwutlenku węgla przez poszczególne kraje (załącznik nr 1, możesz go powielić po 1 sztuce na 4 osoby lub przepisać na tablicę). Zwróć uwagę na stosunek emisji pomiędzy krajami wysokorozwiniętymi i rozwijającymi się, które kraje mają najwyższą roczną emisję, a jak wygląda emisja w przeliczeniu na jednego mieszkańca. Poproś o wyciągnięcie wniosków z otrzymanych danych.

Następnie zwróć uwagę uczniów na dwa ważne aspekty dyskusji o emisji gazów cieplarnianych. Pierwszy z nich to historyczna emisja oznaczona od czasów rewolucji przemysłowej. Kraje rozwinięte odpowiadają za każde 7 z 10 ton CO_2 , które znajdują się w atmosferze. Jak wynika z badań World Resources Institute, Stany Zjednoczone

wprowadziły do atmosfery w okresie od 1900 do 2002 roku, 1050 ton dwutlenku węgla w przeliczeniu na jednego mieszkańca swojego kraju, Chiny 68 ton, zaś Indie 25 ton. Drugą sprawą to obecna nierówność pomiędzy bogatą Północą i biednym Południem. Aby wyrównać dzielącą nas przepaść, konieczny będzie wzrost emisji w krajach rozwijających się, gdzie obecnie emisji prawie nie ma (łączna emisja krajów Afryki bez Egiptu i RPA wynosi nieco więcej niż połowa emisji samych Niemiec, kraje te łącznie odpowiedzialne są zaledwie za 1,6% światowej emisji). Za połowę światowej emisji CO₂ odpowiedzialny jest 1 miliard najbogatszych mieszkańców globu, zaś 1 miliard najbiedniejszych ludzi emituje tylko 3% CO₂. „19 milionów mieszkańców Nowego Jorku emituje więcej CO₂ niż 766 milionów ludzi zamieszkujących 50 najbiedniejszych krajów świata” (Global Development Research Group, Policy Paper 3/2010). W wielu przypadkach za wzrost emisji w krajach rozwijających się odpowiedzialne są koncerny, które przenoszą tam z Ameryki lub Europy swoją produkcję.

Podziel uczniów na pary i każdej parze przyporządkuj litery: A, B lub C. Zadbaj o to, by w grupach A, B i C było tyle samo uczniów (np. w klasie 24-osobowej – będą po 4 grupy z każdej litery), w przypadku gdy liczba uczniów nie pozwoli na utworzenie odpowiedniej ilości par - możesz dołączyć dodatkowych uczniów i stworzyć trójki. Każdej parze A daj karteczkę z pytaniem: *„Dlaczego to w mieszkańców krajów rozwijających się najbardziej uderzają skutki zmian klimatu?”*. Każdej parze B daj karteczkę z pytaniem: *„Jaką rolę w obecnej sytuacji mieszkańców krajów rozwijających się odegrali w historii i odgrywają dzisiaj mieszkańcy krajów wysokorozwiniętych?”*, a każdej parze C pytanie: *„Co trzeba zrobić, by sytuacja życiowa mieszkańców Globalnego Południa poprawiła się?”*. Każda para powinna też posiadać papier do notatek i pisaki. Pary powinny się rozproszyć po sali. Na dane hasło, do każdej pary A powinna dołączyć jedna para B i jedna para C. W takich połączonych grupach uczniowie pracują nad odpowiedzią na pytanie grupy A czyli: *„Dlaczego w mieszkańców krajów rozwijających się najbardziej uderzają skutki zmian klimatu?”*. Pomysły i przemyślenia grupy notuje przedstawiciel pary A, zadaniem pary A jest, korzystając z wiedzy swojej i kolegów z par B i C, jak najpełniej odpowiedzieć na pytanie. Na pracę przeznaczamy ok. 5 minut, a następnie następuje zmiana par, tym razem to do każdej pary B powinna dołączyć para A i C, przy czym pary w połączonych grupach nie powinny powtarzać się w stosunku do wcześniejszej rundy. W zespołach uczniowie odpowiadają na pytanie B, po zakończeniu robimy jeszcze jedną zmianę i tym razem to para C jest wiodącą i zespoły odpowiadają na pytanie C.

Po zakończeniu wszystkich rund zwróć się do uczniów, by połączyli się w trzy duże zespoły wg liter, tzn. wszystkie pary A razem, wszystkie B i wszystkie C. W takich zespołach uczniowie porządkują odpowiedzi na pytania i zapisują je na dużym arkuszu papieru w dowolnej, ale przejrzystej formie. W podsumowaniu poproś przedstawicieli grup o zaprezentowanie najistotniejszych myśli wypracowanych podczas rozmów.

Taka metoda pracy pozwala wydobyć wiedzę i przemyślenia każdego ucznia, uczniowie uczą się od siebie nawzajem, a ponieważ następuje ciągła rotacja młodzieży ma okazję porównać swoje i kolegów obserwacje i refleksje.

Na zakończenie zajęć poproś uczniów, by indywidualnie odpowiedzieli na pytania zawarte w załączniku nr 2 (możesz podyktować pytania, lub powielić odpowiednią ilość egzemplarzy i rozdać).

Załącznik nr 1

Udział emisji CO₂ przez poszczególne kraje:

Miejsce na świecie w emisji	Kraj	Emisja CO ₂ w mln, w 2006 r.	Procentowy udział w emisji CO ₂ na świecie w 2006 r.
1	Chiny	6018	20,7
2	USA	5903	20,2
3	Rosja	1704	5,8
4	Indie	1293	4,4
5	Japonia	1247	4,3
6	Niemcy	858	2,9
7	Kanada	614	2,1
8	Wielka Brytania	586	2,0
9	Korea Pd.	515	1,8
10	Iran	471	1,6
20	Polska	303	1,0
	kraje Afryki bez Egiptu i RPA	461	1,6
	świat	29195	100

Źródło: <http://www.eia.doe.gov/pub/international/iealf/tableh1co2.xls>

Emisja CO₂ na mieszkańca w 2004 r.:

Miejsce na świecie w emisji na mieszkańca	Kraj	Ton / osobę / rok
1	Katar	69,22
2	Kuwejt	37,96
3	Zjednoczone Emiraty Arabskie	37,79
10	USA	20,37
11	Kanada	20,00
12	Norwegia	19,00
13	Australia	16,27
21	Finlandia	12,57
30	Rosja	10,53
32	Irlandia	10,41
34	Japonia	9,84
37	Wielka Brytania	9,79
38	Niemcy	9,78
39	Korea Południowa	9,76
49	Polska	8,03
51	Hiszpania	7,72
61	Iran	6,31
89	Chile	3,87
91	Chiny	3,83
113	Egipt	2,21
133	Indie	1,20
198	Uganda	0,06
202	Kambodża	0,03
203	Demokratyczna Republika Konga	0,03
206	Czad	0,01

Załącznik nr 2

Myśląc o zmianach klimatu dokończ poniższe zdania:

Jako mieszkańcowi bogatej Północy wstyd mi ...

Boję się, że ...

Mam nadzieję, że ...

Ode mnie zależy czy ...

Gdybym był mieszkańcem Globalnego Południa chciałbym powiedzieć Europejczykom ...

Gdyby to ode mnie zależało, polityka klimatyczna Polski zakładałaby ...

Załącznik nr 2

Myśląc o zmianach klimatu dokończ poniższe zdania:

Jako mieszkańcowi bogatej Północy wstyd mi ...

Boję się, że ...

Mam nadzieję, że ...

Ode mnie zależy czy ...

Gdybym był mieszkańcem Globalnego Południa chciałbym powiedzieć Europejczykom ...

Gdyby to ode mnie zależało, polityka klimatyczna Polski zakładałaby ...

WPŁYW POLITYKI ENERGETYCZNO-KLIMATYCZNEJ KRAJÓW BOGATEJ PÓŁNOCY NA ZMIANY KLIMATU

Cel zajęć

Uświadomienie uczniom, że polityka energetyczna i klimatyczna bogatych krajów uprzemysłowionych może doprowadzić do redukcji emisji gazów cieplarnianych, albo do przyspieszenia tempa zabójczych zmian klimatu.

Cele operacyjne

- uczeń wymienia wybrane inicjatywy międzynarodowe na rzecz klimatu, wyjaśnia skróty i pojęcia z nimi związane (IPCC, COP, Pakiet 3x20)
- dostrzega i rozumie potrzebę ponoszenia kosztów działań powstrzymujących zmiany klimatu
- wymienia inne powody, dla których warto podejmować działania na rzecz zmniejszenia zużycia energii i obniżenia emisji gazów cieplarnianych (np. ochrona zdrowia, w dłuższej perspektywie oszczędności, wyczerpywanie zasobów itp.)
- rozumie konieczność ścisłej współpracy międzynarodowej w aspekcie ochrony klimatu
- podaje propozycje działań chroniących klimat na poziomie krajowym
- rozumie pojęcia: efektywność energetyczna, energia odnawialna
- wykazuje świadomość obywatelską, opracowuje pytania do kandydatów w wyborach różnych szczebli
- jest skłonny do refleksji nt. swojego wpływu na stan klimatu

Materiały

Karty z nazwiskami znanych postaci (popkultury, polityków, postaci fikcyjnych znanych z filmu lub literatury), duże arkusze papieru (4 arkusze ok. A2), pisaki, kartki makulaturowe A5 po jednej dla każdego z uczniów.

Czas trwania – dwie godziny lekcyjne.

Miejsce zajęć – sala lekcyjna.

Grupa wiekowa – klasy III gimnazjum oraz szkoły ponadgimnazjalne.

Podstawa programowa do scenariusza

BIOLOGIA, III etap edukacyjny

X. Globalne i lokalne problemy środowiska. Uczeń:

1) przedstawia przyczyny i analizuje skutki globalnego ocieplenia klimatu.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE, III etap edukacyjny – zakres podstawowy

22. Współpraca i konflikty międzynarodowe. Uczeń:

1) wyjaśnia, czym zajmuje się ONZ, jej najważniejsze organy (Zgromadzenie Ogólne, Rada Bezpieczeństwa, Sekretarz Generalny) i wybrane organizacje międzynarodowe.

23. Problemy współczesnego świata. Uczeń:

2) uzasadnia potrzebę pomocy humanitarnej i angażuje się (w miarę swoich możliwości) w działania instytucji (także pozarządowych), które ją prowadzą;

3) wyjaśnia, odwołując się do przykładów, na czym polega globalizacja w sferze kultury, gospodarki i polityki; ocenia jej skutki;

4) rozważa, jak jego zachowania mogą wpływać na życie innych ludzi na świecie (np. oszczędzanie wody i energii, przemyślane zakupy).

PRZYRODA, IV etap edukacyjny – przedmiot uzupełniający

15. Ochrona przyrody i środowiska. Uczeń:

1) przedstawia mechanizm efektu cieplarnianego i omawia kontrowersje dotyczące wpływu człowieka na zmiany klimatu;

6) określa cele zrównoważonego rozwoju i przedstawia zasady, którymi powinna kierować się gospodarka świata.

BIOLOGIA, IV etap edukacyjny – zakres podstawowy

2. Różnorodność biologiczna i jej zagrożenia. Uczeń:

7) uzasadnia konieczność międzynarodowej współpracy w celu zapobiegania zagrożeniom przyrody, podaje przykłady takiej współpracy (np. CITES, „Natura 2000”, Agenda 21).

GEOGRAFIA, IV etap edukacyjny – zakres podstawowy

2. Zróżnicowanie gospodarcze świata. Uczeń:

2) ocenia i projektuje różne formy pomocy państwa i organizacji pozarządowych państwom i regionom dotkniętym kryzysem (klęskami ekologicznymi, wojnami, głodem);

8) charakteryzuje i ocenia zróżnicowanie i zmiany struktury wykorzystania surowców energetycznych na świecie; dokonuje oceny zjawiska uzależnienia produkcji energii na świecie od źródeł zaopatrzenia surowców nieodnawialnych, potrafi wyjaśnić twierdzenie „ropa rządzi światem”;

12) ocenia rolę nowoczesnych usług komunikacyjnych w funkcjonowaniu gospodarki i w życiu codziennym;

14) podaje przykłady procesów globalizacji i ich wpływu na rozwój regionalny i lokalny.

3. Relacja człowiek-środowisko przyrodnicze a zrównoważony rozwój. Uczeń:

1) formułuje problemy wynikające z eksploatacji zasobów odnawialnych i nieodnawialnych; potrafi przewidzieć przyrodnicze i pozaprzyrodnicze przyczyny i skutki zakłóceń równowagi ekologicznej;

- 3) rozróżnia przyczyny zachodzących współcześnie globalnych zmian klimatu (ocieplenia globalnego) i ocenia rozwiązania podejmowane w skali globalnej i regionalnej zapobiegające temu zjawisku;
- 5) wykazuje na przykładach pozaprzzyrodnicze czynniki zmieniające relacje człowiek-środowisko przyrodnicze (rozszerzanie udziału technologii energooszczędnych, zmiany modelu konsumpcji, zmiany poglądów dotyczących ochrony środowiska).

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE, IV etap edukacyjny – zakres rozszerzony

40. Stosunki międzynarodowe w wymiarze globalnym. Uczeń:

- 3) wyjaśnia przyczyny dysproporcji między Globalną Północą i Globalnym Południem oraz mechanizmy i działania, które ją zmniejszają lub powiększają;
- 4) przedstawia na przykładach wzajemne zależności pomiędzy państwami biednymi i bogatymi w polityce, ekonomii, kulturze i ekologii.

41. Globalizacja współczesnego świata. Uczeń:

- 1) przedstawia wieloaspektowy charakter procesów globalizacji (polityka, gospodarka, kultura, komunikacja, ekologia);
- 2) ocenia rolę wybranych państw oraz instytucji o zasięgu globalnym (organizacji, korporacji, mediów) w procesach globalizacyjnych;
- 3) rozważa racje ruchów ekologicznych i alterglobalistycznych oraz racje ich przeciwników, formułując własne stanowisko w tej sprawie.

PODSTAWY PRZEDSIĘBIORCZOŚCI, IV etap edukacyjny – tylko zakres podstawowy

4. Państwo, gospodarka. Uczeń:

- 10) wyszukuje informacje o aktualnych tendencjach i zmianach w gospodarce świata i Polski;
- 12) ocenia wpływ globalizacji na gospodarkę świata i Polski oraz podaje przykłady oddziaływania globalizacji na poziom życia i model konsumpcji, sytuację młodych ludzi; rozważa możliwości ich rozwiązania.

SCENARIUSZ LEKCJI

WPŁYW POLITYKI ENERGETYCZNO-KLIMATYCZNEJ KRAJÓW BOGATEJ PÓŁNOCY NA ZMIANY KLIMATU

Przebieg zajęć

Zapytaj uczniów, czy słyszeli o krajowych lub międzynarodowych inicjatywach mających na celu ograniczenie emisji gazów cieplarnianych. Zapisz pojawiające się nazwy instytucji, inicjatyw na tablicy. Wypowiedzi uczniów uzupełnij w formie krótkiego wykładu na ten temat. Omów krótko historię międzynarodowych wysiłków od Rio do Kopenhagi (patrz: „Małe ABC... ochrony klimatu” do pobrania ze strony http://dlaklimatu.pl/publikacje/Male_abc_klimatu.pdf) i stan obecnych negocjacji porozumienia klimatycznego (patrz: <http://globalnepoludnie.pl/Negocjacje-klimatyczne-gdzie>).

Zwróć szczególną uwagę na konieczność międzynarodowej współpracy zarówno w kontekście ograniczania emisji, jak i adaptacji do zmian klimatu.

Zapytaj uczniów, dlaczego negocjacje są takie trudne i trudno dojść do porozumienia. Jaki wpływ na stanowiska krajów bogatych ma edukacja i świadomość ekologiczna społeczeństw? Czy gdyby społeczeństwa zdawały sobie sprawę z realnych i już obserwowanych zagrożeń, jakie niosą zmiany klimatu, rządy szybciej doszłyby do porozumienia w sprawie ograniczenia emisji gazów cieplarnianych?

Zaproponuj odgrywanie ról – zadanie polega na wcieleniu się w konkretną postać (przygotuj odpowiednią liczbę postaci np. James Bond, Angelina Jolie, Szymon Majewski, Wojciech Mann, Adam Wajrak, Shakira, Bill Gates, Wisława Szymborska, Gregory House, Maryla Rodowicz, Tomasz Lis, Agnieszka Radwańska, Superman itd.), która właśnie uświadomiła sobie, że zmiany klimatu są faktem, a w dodatku nabrały niespotykanej dotąd prędkości – jedynym rozwiązaniem jest wprowadzenie radykalnych redukcji emisji gazów cieplarnianych w bogatych krajach uprzemysłowionych. Jednak rządy nie kwapią się do działań, gdyż nie mają poparcia czy też nacisków ze strony społeczeństwa. Uczniowie indywidualnie albo w grupach przygotowują scenki przedstawiające, jak w tej sytuacji zachowują się dane postaci i w jaki sposób starają się zapobiec zmianom klimatu. Poproś uczniów, by dokładnie obserwowali wystąpienia kolegów, gdyż argumenty używane przez odgrywane postaci będą wykorzystywane w dalszej części zajęć.

Po zakończeniu prezentacji podziel uczniów na cztery grupy i powiedz, by na podstawie wypowiedzi bohaterów scenek i własnych pomysłów wypisali:

- powody, dla których warto podejmować działania na rzecz zmniejszenia zużycia energii i obniżenia emisji gazów cieplarnianych (np. ochrona zdrowia, w dłuższej perspektywie oszczędności, wyczerpywanie zasobów itp.)
- propozycje działań chroniących klimat na poziomie krajowym
- najbardziej skuteczne metody edukacji społeczeństwa
- najbardziej skuteczne metody wywierania wpływu na polityków i pytania, jakie świadomi obywatele powinni zadać kandydatom do urzędów różnych szczebli

Każda grupa zajmuje się innym tematem. Rozdaj duże arkusze papieru i pisaki, na opracowanie przeznacz ok. 15 minut, a po tym czasie poproś grupy o prezentację swojej pracy. Pozostali uczniowie mogą zadawać pytania uszczegóławiające i uzupełniać prezentacje.

Na zakończenie zajęć zaproponuj uczniom krótki trening kreatywności. Rozdaj kartki i poproś o uzupełnienie zdań.

W kontekście zmian klimatu...

- najbardziej leży mi na sercu ...
 - mam w jednym palcu ...
 - leży mi na wątrobie ...
 - wlatuje jednym uchem a wylatuje drugim ...
 - patrzę przez palce na ...
 - potrafię wyssać z palca ...
-

W kontekście zmian klimatu...

- najbardziej leży mi na sercu ...
- mam w jednym palcu ...
- leży mi na wątrobie ...
- wlatuje jednym uchem a wylatuje drugim ...
- patrzę przez palce na ...
- potrafię wyssać z palca ...

ZMIANY KLIMATU A PRAWA CZŁOWIEKA

Cel zajęć

Wyjaśnienie związku zmian klimatu z naruszaniem praw człowieka.

Cele operacyjne

- Uczeń rozumie, że działalność ludzi zamieszkujących bogate kraje Północy ma wpływ na życie ludzi na całym świecie, a w szczególności na mieszkańców krajów ubogiego Południa
- potrafi własnymi słowami wyjaśnić czym są prawa człowieka i jaki jest ich rodowód
- potrafi powiedzieć, co oznacza, że prawa człowieka są powszechne, niezbywalne i nienaruszalne
- wymienia podstawowe prawa człowieka
- wie, kto powinien zapewnić warunki do korzystania z praw
- wymienia obecne i prognozowane oddziaływanie zmian klimatu na prawa człowieka

Środki

Duże arkusze papieru (A1), kolorowe markery, taśma klejąca, klej, załącznik nr 1 (karta pracy pocięta wg linii), załącznik nr 3 – powielone karty pracy (po 2 egz. z 3 rodzajów), kartki makulaturowe (jednostronnie zapisane) formatu ok. A6 lub dla każdego ucznia.

Czas trwania – dwie godziny lekcyjne.

Miejsce zajęć – sala lekcyjna, ze stolikami umożliwiającymi pracę w grupach.

Grupa wiekowa – gimnazja i szkoły ponadgimnazjalne.

Podstawa programowa

BIOLOGIA, III etap edukacyjny

X. Globalne i lokalne problemy środowiska. Uczeń:

1) przedstawia przyczyny i analizuje skutki globalnego ocieplenia klimatu.

GEOGRAFIA, III etap edukacyjny

10. Wybrane regiony świata. Relacje: człowiek – przyroda – gospodarka. Uczeń:

10) określa związki pomiędzy problemami wyżywienia, występowaniem chorób (m.in. AIDS) a poziomem życia w krajach Afryki na południe od Sahary.

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE, III etap edukacyjny – zakres podstawowy

23. Problemy współczesnego świata. Uczeń:

1) porównuje sytuację w państwach Globalnego Południa i Globalnej Północy i wyjaśnia na przykładach, na czym polega ich współzależność;

- 2) uzasadnia potrzebę pomocy humanitarnej i angażuje się (w miarę swoich możliwości) w działania instytucji (także pozarządowych), które ją prowadzą;
- 4) rozważa, jak jego zachowania mogą wpływać na życie innych ludzi na świecie (np. oszczędzanie wody i energii, przemyślane zakupy).

PRZYRODA, IV etap edukacyjny – przedmiot uzupełniający

4. Dylematy moralne w nauce. Uczeń:
- 9) przedstawia problemy związane z eksploatacją zasobów naturalnych, wskazując przykłady niszczącej działalności człowieka.

GEOGRAFIA, IV etap edukacyjny – zakres podstawowy

2. Zróżnicowanie gospodarcze świata. Uczeń:
 - 1) klasyfikuje państwa na podstawie analizy wskaźników rozwoju społecznego i gospodarczego; wyróżnia regiony bogate i biedne (bogatą Północ i biedne Południe) i podaje przyczyny dysproporcji w poziomie rozwoju społeczno-gospodarczego regionów świata;
 - 2) ocenia i projektuje różne formy pomocy państwa i organizacji pozarządowych państwom i regionom dotkniętym kryzysem (klęskami ekologicznymi, wojnami, głodem).
3. Relacja człowiek-środowisko przyrodnicze a zrównoważony rozwój. Uczeń:
 - 1) formułuje problemy wynikające z eksploatacji zasobów odnawialnych i nieodnawialnych; potrafi przewidzieć przyrodnicze i pozaprzyrodnicze przyczyny i skutki zakłóceń równowagi ekologicznej;
 - 3) rozróżnia przyczyny zachodzących współcześnie globalnych zmian klimatu (ocieplenia globalnego) i ocenia rozwiązania podejmowane w skali globalnej i regionalnej zapobiegające temu zjawisku;
 - 5) wykazuje na przykładach pozaprzyrodnicze czynniki zmieniające relacje człowiek-środowisko przyrodnicze (rozszerzanie udziału technologii energooszczędnych, zmiany modelu konsumpcji, zmiany poglądów dotyczących ochrony środowiska).

WIEDZA O SPOŁECZEŃSTWIE, IV etap edukacyjny – zakres podstawowy

5. Prawa człowieka. Uczeń:
 - 1) przedstawia krótko historię praw człowieka i ich generacje; wymienia najważniejsze dokumenty z tym związane;
 - 2) wymienia podstawowe prawa i wolności człowieka; wyjaśnia, co oznacza, że są one powszechne, przyrodzone i niezbywalne;
 - 3) podaje najważniejsze postanowienia Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka, Europejskiej Konwencji Praw Człowieka i Konwencji o Prawach Dziecka.
6. Ochrona praw i wolności. Uczeń:
 - 4) przedstawia na przykładach działania podejmowane przez ludzi i organizacje pozarządowe broniące praw człowieka; w miarę swoich możliwości włącza się w wybrane działania (np. podpisuje apel, prowadzi zbiórkę darów);
 - 6) znajduje informacje o naruszaniu praw człowieka w wybranej dziedzinie (np. prawa kobiet, prawa dziecka, wolność wyznania, prawo do edukacji, prawa humanitarne) i projektuje działania, które mogą temu zaradzić.

ZMIANY KLIMATU A PRAWA CZŁOWIEKA

Przebieg zajęć

Zajęcia rozpoczynamy ćwiczeniem wprowadzającym w tematykę zajęć, czyli mapą myśli. Na podłodze albo na złożonych stołach rozkładamy papier (dwa sklezione ze sobą arkusze A1), na środku w kole zapisujemy hasło „skutki zmian klimatu”, na stole kładziemy różnokolorowe pisaki. Wyjaśniamy, że opracujemy wspólną mapę myśli. Omawiamy tę metodę i przedstawiamy zasady pracy.

Mapa myśli to taki sposób notowania, który pozwala odwzorować chaotyczny (nielinearny) sposób ludzkiego myślenia. Do narysowania mapy potrzebujemy dużej powierzchni i kolorowych pisaków, oprócz zapisanych słów powinniśmy używać rysunków, symboli, kolorów. Zawsze w centralnej części mapy w formie rysunku lub dużego wyraźnego napisu umieszczamy problem, tytuł, coś, nad czym pracujemy. Od niego odchodzą najważniejsze skojarzenia, które dalej rozgałęziają się na coraz bardziej drobne i szczegółowe. Mapa powinna mieć promienistą strukturę z licznymi rozgałęzieniami. Nasza mapa myśli ma pokazać wszelkie skutki zmian klimatu, nie tylko te bezpośrednie, ale także pośrednie.

W pierwszym etapie pracy uczniowie wypisują główne skutki zmian klimatu (topnienie lodowców i lądolodów, podniesienie poziomu oceanów, co spowoduje zatopienie wielu terenów, a nawet całych wyspiarskich krajów, klęski żywiołowe: powódzie, susze, pożary, huragany, choroby ludzi i zwierząt, rozwój chorób tropikalnych, szkodniki, zmiana temperatur i ilości opadów, co wpłynie m.in. na rolnictwo). Następnie prosimy o uzupełnienie mapy o wydarzenia i skutki pośrednie, które wynikają ze skutków głównych. Rolą nauczyciela jest zadawanie pytań naprowadzających, które ułatwią uczniom uzupełnianie mapy. Nauczyciel może się włączyć w rysowanie mapy, uzupełniając ją o treści, które są uczniom nieznanne. Po wyczerpaniu wszelkich pomysłów mapę uzupełniamy danymi z załącznika nr 1 (należy pociąć przed zajęciami), wybrani uczniowie odczytują na głos kolejne informacje i przyklejają je w odpowiednim miejscu mapy. Po zakończeniu pracy wieszamy mapę na tablicy i informujemy uczniów, że będziemy z niej korzystać w dalszej części zajęć.

Interaktywna mapa myśli pokazująca przyczyny i skutki zmian klimatu jest do pobrania na stronie www.dlaklimatu.pl/mapa

Następnie przechodzimy do ćwiczenia poświęconego idei praw człowieka. Na tablicy bądź dużym arkuszu papieru zapisujemy pojęcie „prawa człowieka”. Prosimy uczniów o wypisanie (lub podyktowanie wybranemu sekretarzowi) wszystkich skojarzeń, jakie nasuwają im się na te słowa. Dalej prosimy uczniów, by wymienili znane im prawa człowieka, propozycje zapisujemy na tablicy. Prosimy wybranego ucznia o głośne odczytanie fragmentów Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Razem staramy się odpowiedzieć na pytanie, co oznacza, że prawa człowieka są powszechne, niezbywalne i nienaruszalne.

Prowadzący, w formie krótkiego wykładu, przedstawia genezę praw człowieka oraz wymienia najważniejsze dokumenty międzynarodowe (ich pełne nazwy zapisujemy na tablicy). Za podwaliny praw człowieka uważa się angielską Wielką Kartę Swobód z 1215 roku, która gwarantowała, że nikt nie może być wygnany, pozbawiony praw, pozbawiony miejsca bez wyroku sądowego. Upowszechnienie praw człowieka nastąpiło w XVIII w. pod wpływem dzieł filozoficznych Johna Locka, Monteskiusza, J.J. Rousseau, T. Paine'a – powstały wtedy następujące dokumenty: Konstytucja Amerykańska, Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela (wprowadziła zasadę, że państwo ma za zadanie chronić prawa jednostki), Konstytucja Francuska i polska Konstytucja 3 maja. W Kodeksie cywilnym Napoleona Bonaparte z 1804 roku podkreślano równość i własność jednostki. Ogłoszona w 1807 roku konstytucja Księstwa Warszawskiego znosiła poddaństwo i nadała chłopom wolność osobistą w myśl zasady „człowiek rodzi się wolny”. Obecnie prawa człowieka regulują: Karta Narodów Zjednoczonych uchwalona w 1945 r. i Powszechna Deklaracja Praw Człowieka uchwalona w 1948 r. przez Zgromadzenie Ogólne ONZ oraz późniejsze: Międzynarodowy Pakt Praw Gospodarczych, Społecznych i Kulturalnych oraz Międzynarodowy Pakt Praw Obywatelskich i Politycznych (wesły w życie w 1976 r.). Do praw człowieka odwołują się liczne konwencje międzynarodowe, a także konstytucje poszczególnych państw. Współcześnie uważa się, że prawa człowieka przysługują każdemu człowiekowi i wynikają z jego wrodzonej godności.

Prawa człowieka określa się jako:

- powszechne – przysługują wszystkim ludziom, niezależnie od czasu i miejsca w którym przebywają
- niezbywalne – nie można się ich zrzec, nawet dobrowolnie
- nienaruszalne – istnieją niezależnie od władzy, ani państwo ani żadna osoba nie może pozbawić człowieka praw

Obowiązujące międzynarodowe paktory dzielą prawa i wolności na:

- osobiste – bezpośrednio dotyczące egzystencji człowieka (prawo do życia, zakaz tortur, prawo do wolności, prawo do prywatności, wolność myśli, sumienia i wyznania, prawo do rzetelnego procesu sądowego)
- polityczne i publiczne – gwarantujące jednostce możliwość aktywnego udziału w rządzeniu państwem (wolność stowarzyszania się, wolność zgromadzeń, prawo do wybierania swoich przedstawicieli i bycia wybieranym, prawo do informacji o działaniach władz)
- ekonomiczne, socjalne i kulturalne – prawo do własności, swobodnego prowadzenia działalności gospodarczej, do pracy; prawo do urlopu, do zabezpieczenia socjalnego, prawo do edukacji, prawo do opieki zdrowotnej; prawa do korzystania z dóbr kultury

Więcej informacji można znaleźć na stronie Ośrodka Informacji ONZ w Warszawie:
http://www.unic.un.org.pl/prawa_czlowieka/index.php

Spoglądamy teraz na tablicę lub arkusz papieru, na którym na początku lekcji zapisane zostały skojarzenia z prawami człowieka, a później przykłady praw człowieka. Zastanawiamy się wspólnie, korzystając z wcześniejszych opracowań, które grupy praw są łamane najczęściej, o jakich możemy przeczytać w gazetach lub usłyszeć w telewizji? Z pewnością pojawią się takie odpowiedzi jak tortury, więźniowie polityczni, praca niewolnicza.

Zajrzyjmy jeszcze raz do Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka. Artykuł 25 mówi „Każdy człowiek ma prawo do stopy życiowej zapewniającej zdrowie i dobrobyt jego i jego rodziny, włączając w to wyżywienie, odzież, mieszkanie, opiekę lekarską i konieczne świadczenia socjalne(...)”. Treść artykułu można zapisać na tablicy. Zastanówmy się, czy te prawa na świecie są respektowane? W jakich krajach ludzie są najczęściej pozbawiani tych praw? Dlaczego prawa te nie są respektowane, jakie są tego przyczyny? Prosimy uczniów o wypowiedzenie swoich przemyśleń i refleksji. Kierujemy uwagę uczniów na różnice w dostępie do tych praw w krajach bogatych i w krajach biednych.

Dzielimy uczniów na 6 grup i rozdajemy powielone fragmenty kluczowych dokumentów z zakresu praw człowieka (załącznik nr 2). Zadaniem uczniów będzie zaznaczyć te artykuły w dokumentach, które dotyczyć mogą naruszania praw człowieka w związku ze zmianami klimatu i w jaki sposób to się stanie. W trakcie pracy grupy korzystają z opracowanej wcześniej mapy myśli. Po zakończeniu przedstawiciele grup prezentują swoją pracę. Ponownie zwracamy uwagę na różnice w dostępie do praw pomiędzy krajami bogatymi i biednymi. Prowadzący przypomina, że prawa człowieka dotyczą stosunków między państwem, a obywatelem. Czy jednak takie państwa jak Etiopia, Niger czy Bangladesz są w stanie zagwarantować wszystkim obywatelom „stopę życiową zapewniającą zdrowie i dobrobyt jego i jego rodziny, włączając w to wyżywienie, odzież, mieszkanie, opiekę lekarską i konieczne świadczenia socjalne”? Pytamy uczniów czy w dokumentach, z którymi się przed chwilą zapoznawali są uwzględnione rozwiązania tego problemu. Prosimy o ponowne zajrzenie do dokumentów i podkreślenie tych artykułów, które mówią o współpracy międzynarodowej mającej na celu doprowadzenie do realizowania zawartych w nich praw.

Prosimy o odczytanie art. 28 Powszechnej Deklaracji Praw Człowieka („Każdy człowiek ma prawo do takiego porządku społecznego i międzynarodowego, w którym prawa i wolności zawarte w niniejszej Deklaracji byłyby w pełni realizowane”). Prosimy uczniów o wyjaśnienie, co oznacza ten artykuł i jak go należy odczytywać w praktyce? Odczytujemy fragment Kart Narodów Zjednoczonych (załącznik nr 3).

Na zakończenie prosimy uczniów o indywidualne zakończenie zdań:

Zaskoczyło mnie, że

.....

.....

Prawa człowieka to dla mnie

.....

.....

Moim zdaniem bogate kraje

.....

.....

Zaskoczyło mnie, że

.....

.....

Prawa człowieka to dla mnie

.....

.....

Moim zdaniem bogate kraje

.....

.....

Załącznik nr 1

<p>Podnoszący się poziom mórz zwiększy ryzyko śmierci i obrażeń spowodowanych podtopieniami. Nawet do 20 % światowej populacji mieszka w dorzeczach, gdzie do lat 80-tych XXI w. może znacznie wzrosnąć zagrożenie powodziowe.</p>	<p>W niektórych częściach Azji bezpieczeństwo żywnościowe będzie zagrożone z powodu deficytu wody i coraz wyższych temperatur. W Azji Środkowej i Południowej plony mogą do 2050 r. ulec obniżeniu nawet o 30 %.</p>	<p>W Afryce zmniejszająca się powierzchnia gruntów ornych, krótsze okresy wegetacyjne oraz niższe plony doprowadzą do zwiększenia problemu niedożywienia. W niektórych krajach plony z upraw nawadnianych przez opady atmosferyczne mogą już w 2020 r. ulec obniżeniu o 50 %.</p>
<p>Do 2020 r. od 75 milionów do 250 milionów ludzi w Afryce może stanąć w obliczu jeszcze poważniejszych niedostatków wody spowodowanych zmianami klimatu. Zmniejszony spływ wody z lodowców górskich może dotknąć nawet miliard mieszkańców Azji do lat 50. XXI w.</p>	<p>Przewiduje się, że na niewielkich wyspach podniesienie poziomu mórz spowoduje wzmożone podtapianie terenów, wzrost liczby sztormów oraz erozję, co stanowi zagrożenie dla niezbędnej infrastruktury, osad oraz instalacji wspierających egzystencję społeczności wyspiarskich.</p>	<p>Fale upałów mogą doprowadzić do większej ilości zgonów wśród osób starszych i przewlekle chorych, dzieci oraz osób odizolowanych społecznie. Wywołana zmianami klimatu fala upałów, która nawiedziła Europę w 2003 r., spowodowała 35 000 dodatkowych zgonów.</p>
<p>Istnieje możliwość, że do 2020 r. na skutek przyszłych zmian klimatu blisko 50 milionów ludzi stanie w obliczu groźby głodu, a do 2050 r. czeka to kolejne 132 miliony ludzi.</p>	<p>Nasilające się powodzie i susze doprowadzą do zwiększenia liczby przypadków biegunki i cholery. Szacuje się, że ponad 150 000 ludzi umiera obecnie co roku z powodu biegunki, malarii i niedożywienia spowodowanych zmianami klimatu.</p>	<p>Do lat 80. XXI w. kolejne miliony ludzi staną w obliczu zagrożenia corocznymi powodziąmi, spowodowanymi podniesieniem poziomu mórz, przede wszystkim w deltach wielkich rzek w Azji i Afryce.</p>
<p>Wskutek zmian temperatury niektóre choroby zakaźne będą w stanie rozprzestrzeniać się na nowych obszarach. Zgodnie z szacunkami od 220 do 400 milionów więcej ludzi stanie w obliczu zagrożenia malarią. Ocenia się, że do 2085 r. z powodu zmian klimatu 3,5 miliarda ludzi będzie zagrożonych dengą (śmiertelna wirusowa choroba odzwierzęca występująca u ludzi i niektórych małych zwierząt).</p>	<p>Okolo 20-30 % dotychczas opisanych gatunków roślin i zwierząt może być w większym stopniu zagrożone wyginięciem, jeśli średnia temperatura na świecie wzrośnie o więcej niż 1,5–2,5°C. Błaknięcie koralowców i erozja wybrzeża wywrze wpływ na zasoby rybne, które obecnie są podstawowym źródłem białka zwierzęcego dla miliarda ludzi.</p>	<p>W następnym dziesięcioleciu nawet 175 milionów dzieci rocznie może paść ofiarą różnych chorób spowodowanych zmianami klimatu. Skutki tych chorób mogą utrzymywać się przez całe życie: w Nigerze, wśród dzieci w wieku do trzech lat, które urodziły się w roku powodzi i zostały w jej wyniku uszkodzone, prawdopodobieństwo skartowacenia z powodu drastycznych niedoborów żywieniowych wynosi 72 %.</p>
<p>Z powodu zmian środowiskowych na całym świecie już w 2010 r. może pojawić się nawet 50 milionów uchodźców i wysiedleńców, z czego większość stanowić będą kobiety i dzieci.</p>	<p>Nasili się problem niedożywienia wśród dzieci, co będzie miało katastrofalne skutki dla perspektyw wzrostu i rozwoju milionów młodych ludzi.</p>	<p>Zwiększy się liczba zgonów, chorób i obrażeń z powodu rosnącej częstotliwości i intensywności fal upałów, powodzi, burz, pożarów i susz.</p>

Załącznik nr 2

POWSZECHNA DEKLARACJA PRAW CZŁOWIEKA

(rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ 217 A (III) przyjęta i proklamowana w dniu 10 grudnia 1948 r.)

Artykuł 1

Wszyscy ludzie rodzą się wolni i równi w swej godności i w swych prawach. Są oni obdarzeni rozumem i sumieniem i powinni postępować wobec innych w duchu braterstwa.

Artykuł 2

Każdy człowiek jest uprawniony do korzystania z wszystkich praw i wolności wyłożonych w niniejszej Deklaracji, bez względu na różnice rasy, koloru skóry, płci, języka, religii, poglądów politycznych lub innych przekonań, narodowości, pochodzenia społecznego, majątku, urodzenia lub jakiegokolwiek inne różnice.

Artykuł 3

Każdy człowiek ma prawo do życia, wolności i bezpieczeństwa swojej osoby.

Artykuł 22

Każdy człowiek jako członek społeczeństwa ma prawo do zabezpieczenia społecznego i jest upoważniony, dzięki wysiłkowi narodowemu i współpracy międzynarodowej oraz stosownie do organizacji i zasobów danego państwa, do korzystania z praw ekonomicznych, socjalnych i kulturalnych, nieodzownych dla jego godności i swobodnego rozwoju swojej osobowości.

Artykuł 23

Każdy człowiek ma prawo do pracy, do swobodnego wyboru zatrudnienia, do sprawiedliwych i zadowalających warunków pracy i do ochrony przed bezrobociem. Każdy człowiek, bez żadnej dyskryminacji, ma prawo do równej płacy za równą pracę. Każdy pracujący ma prawo do odpowiedniego zadowalającego wynagrodzenia, zapewniającego jemu i jego rodzinie egzystencję odpowiadającą godności ludzkiej i uzupełnianego w razie potrzeby innymi środkami pomocy społecznej.

Artykuł 25

Każdy człowiek ma prawo do poziomu życia zapewniającego zdrowie i dobrobyt jemu i jego rodzinie włączając w to wyżywienie, odzież, mieszkanie, opiekę lekarską i niezbędne świadczenia socjalne oraz prawo do zabezpieczenia na wypadek bezrobocia, choroby, niezdolności do pracy, wdowieństwa, starości lub utraty środków do życia w sposób od niego niezależny.

Artykuł 26

Każdy człowiek ma prawo do oświaty. Oświata będzie bezpłatna, przynajmniej na poziomie podstawowym. Oświata w zakresie podstawowym będzie obowiązkowa. Oświatę w zakresie technicznym i zawodowym należy uczynić powszechnie dostępną, a oświata na poziomie wyższym powinna być równie dostępna dla wszystkich niezależnie od zalet osobistych.

Artykuł 27

Każdy człowiek ma prawo do swobodnego uczestniczenia w życiu kulturalnym społeczeństwa, do korzystania ze sztuki, do uczestniczenia w postępie nauki i korzystania z jej dobrodziejstw.

Artykuł 28

Każdy człowiek jest uprawniony do takiego porządku społecznego i międzynarodowego, w którym prawa i wolności wyłożone w niniejszej Deklaracji mogą być w pełni realizowane.

MIĘDZYNARODOWY PAKT PRAW GOSPODARCZYCH, SPOŁECZNYCH I KULTURALNYCH

Otwarty do podpisu w Nowym Jorku dnia 19 grudnia 1966 r.

Artykuł 1

Wszystkie narody mają prawo do samostanowienia. Z mocy tego prawa swobodnie określają one swój status polityczny i swobodnie zapewniają swój rozwój gospodarczy, społeczny i kulturalny. Wszystkie narody mogą swobodnie rozporządzać dla swoich celów swymi bogactwami i zasobami naturalnymi. W żadnym przypadku nie można pozbawiać narodu jego własnych środków egzystencji.

Artykuł 2

Każde z Państw Stron niniejszego Paktu zobowiązuje się podjąć odpowiednie kroki indywidualnie i w ramach pomocy i współpracy międzynarodowej, w szczególności w dziedzinie gospodarki i techniki, wykorzystując maksymalnie dostępne mu środki, w celu stopniowego osiągnięcia pełnej realizacji praw uznanych w niniejszym Pakcie wszelkimi odpowiednimi sposobami Państwa Strony niniejszego Paktu zobowiązują się zagwarantować wykonywanie praw wymienionych w niniejszym Pakcie bez żadnej dyskryminacji ze względu na rasę, kolor skóry, płeć, język, religię, poglądy polityczne lub inne, pochodzenie narodowe lub społeczne, sytuację majątkową, urodzenie lub jakiegokolwiek inne okoliczności.

Załącznik nr 3**KARTA NARODÓW ZJEDNOCZONYCH (fragmenty)****Artykuł 1**

Cele Organizacji Narodów Zjednoczonych są następujące: Doprowadzić do współdziałania międzynarodowego w rozwiązywaniu zagadnień o charakterze gospodarczym, społecznym, kulturalnym lub humanitarnym, jak również popierać i zachęcać do poszanowania praw człowieka i podstawowych wolności dla wszystkich, bez względu na rasę, płeć, język lub wyznanie.

Artykuł 55

Mając na widoku stworzenie warunków stałości i dobrobytu, które są niezbędne do pokojowych i przyjaznych stosunków między narodami, opartych na poszanowaniu zasady równouprawnienia i samostanowienia ludów, Narody Zjednoczone będą popierały: podniesienie stopy życiowej, pełne zatrudnienie oraz warunki postępu i rozwoju gospodarczego i społecznego; rozwiązywanie międzynarodowych zagadnień gospodarczych, społecznych, zdrowotnych i innych z nimi związanych, jak również międzynarodowej współpracy kulturalnej i oświatowej; powszechne poszanowanie i zachowywanie ludzkich praw i wolności podstawowych dla wszystkich bez różnicy rasy, płci, języka lub religii.

Artykuł 56

Wszyscy członkowie zobowiązują się podejmować wspólną i samodzielną akcję łącznie z Organizacją dla dopięcia celów, wymienionych w artykule 55.

TWOJA OPINIA O PUBLIKACJI

Przygotowując tę publikację współpracowaliśmy z nauczycielami i specjalistami od edukacji nieformalnej. Chcieliśmy stworzyć materiał wartościowy merytorycznie, ciekawy i wygodny w użyciu.

Czy nam się udało? To i poniższe pytania zadajemy Państwu mając nadzieję, że swoimi uwagami pomożecie nam tworzyć coraz lepsze materiały edukacyjne. Będziemy wdzięczni za przesłanie nam odpowiedzi na nie drogą emailową bądź listownie. My odwdzięczymy się przesyłając na podany adres nasze publikacje, naklejki i inne niespodzianki.

Email do koordynatorki kampanii: ola@globalnepoludnie.pl

Adres pocztowy do biura kampanii:

Polska Zielona Sieć, ul. Kaszubska 57/204, 70-402 Szczecin

Czy scenariusze dostarczają Państwu nowych informacji merytorycznych i nowych metod pracy z uczniami?

Czy publikacja jest wygodna w użyciu? Co można zmienić, by łatwiej było z niej korzystać?

Czy w trakcie prowadzenia zajęć wpadli Państwo na jakieś nowe pomysły, które mogłyby zostać dodane do scenariuszy? Jeśli tak, prosimy napiszcie o tym.

Czy w trakcie lekcji prowadzonych z użyciem naszych scenariuszy uczniowie komentowali poszczególne działania? Co im się podobało, a co uważali za nudne?

KAMPANIA DLA KLIMATU – PRZECIW UBÓSTWU NT. WPŁYWU ZMIAN KLIMATU NA KRAJE GLOBALNEGO POŁUDNIA

W 2008 r. Polska Zielona Sieć we współpracy z Oxfam International i Fundacją im. Heinricha Bölla rozpoczęła kampanię pokazującą dramatyczne skutki zmian klimatu w krajach Globalnego Południa. Zmiany klimatu mają „ludzką twarz”, o której często nie pamięta się w Polsce dyskutując na temat odpowiedzialności za emisje. Nie pamięta się także o środkach potrzebnych na adaptację biedniejszych do nowych, nieprzewidywalnych warunków. Jednym z najważniejszych czynników hamujących wychodzenie z ubóstwa są właśnie zmiany klimatu powodujące zapaść rolnictwa, nieprzewidywalne powodzie lub susze czy utrudniony dostęp do wody pitnej.

Temat podjęliśmy jako jedni z pierwszych w Polsce. Udostępniamy rzetelne informacje nt. sytuacji krajów najbardziej narażonych, zapraszamy do Polski „świadków klimatycznych”, czyli mieszkańców regionów dotkniętych skutkami zmian klimatu, pracujemy także z polskimi mediami organizując warsztaty, konferencje prasowe przy okazji najważniejszych wydarzeń, takich jak szczyty klimatyczne, a także przygotowując materiały informacyjne (np. przed szczytem klimatycznym w Kopenhadze wydaliśmy serię materiałów pokazujących wpływ zmian klimatu na kraje Globalnego Południa).

W 2010 r. stworzyliśmy spot filmowy, który był wyświetlany w kinach i na monitorach reklamowych w całej Polsce. Obejrzało go w sumie ponad 3 miliony osób. W listopadzie 2010 r. zaprosiliśmy dziennikarzy z najbardziej popularnych mediów – W. Jagielskiego z Gazety Wyborczej i W. Bojanowskiego z telewizji TVN na wizytę studyjną do Nigerii. W trakcie wizyty dziennikarze mieli możliwość zobaczyć konkretne przykłady pogorszenia się warunków życiowych mieszkańców Nigerii w związku z już obserwowanymi skutkami zmian klimatu. Efektem tej wizyty są materiały prasowe i telewizyjne, które publikowane były pod koniec 2010 r., w przededniu kolejnej Konferencji Klimatycznej odbywającej się w Meksyku.

Kontakt z zespołem realizującym kampanię:

Polska Zielona Sieć

Ul. Kaszubska 57/204

70-402 Szczecin

Tel. 091 880 38 72

Email: ola@globalnepoludnie.pl

www.dlaklimatu.pl

Polska Zielona Sieć